

ПРЕДГОВОР

Когато през 1741 г. Йермисекюз Мехмед Сауг паша посещава Париж след 20-годишно отсъствие като посланик на османския султан, той е посрещнат радушно заради отличните си обноски и прекрасното владение на френски език. Волтер отлага парижката премиера на пиесата си „Мохамед или фанатизмът“, за да не го засегне, макар че идеята на пиесата е пряко насочена срещу нетолерантността на католическата църква, а прекият повод е убийството на Анри III от един монах през 1589. Ако през 1894 г. България не беше още малолетна (едва 16-годишна) и ако някой достолепен българин с отличен английски беше представен на Бърнард Шоу, писателят можеше да се поколебае и може би щеше да смекчи сцената със съмнителната българска хигиена в „Оръжията и човекът“. Но България е далечно и току-що изгряло име, което излъчва много слаба светлина сред блестящото геополитическо съзвездие на световния небосклон. А в допълнение звучи екзотично...

Наистина, когато Шоу сътворява пиесата си, героите му се казват просто Бащата, Дъщерята, Непознатият, Героичният любовник и т.н., а замисълът е „да дискредитира нормите на военния роман и да ги замени с много по-смислен поглед върху войната и жените“. Но една метафора е толкова по-убедителна, колкото по-реалистично звучи. Шоу се съветва с един от най-видните фабианци Сигни Уеб, който му казва, че неотдавнашната Сръбско-българска война е тази, която му трябва. Първоначално Шоу решава действието да се развие в сръбско семейство, но после го променя на българско, защото се консултира с руския адмирал Серебряков, който в минало-

то командвал Дунавската флотилия на българите и можел да му опише българския живот.

Справедливо е да се отбележи, че английските критици са тези, които първи се мръсят срещу пренебрежителното представяне на българите, и Шоу се оправдава с това, че в този период въздухът на българите не е така замърсен, както е в индустриален Лондон, и те просто копират хигиенните навици на западната цивилизация, без да имат необходимост от това. Но неговата оправдателна позиция бързо преминава в заядлива отбранителност и често във вулгарна нападателност и уводът на Стоян Чапразов чудесно документира конфузните и обидни нравоучения на Шоу. Тридесет години след написването на пиесата авторът вече обобщава за липсата сред българите „на високо цивилизована култура, защото относително варварският народ не понася осмиването на своите недъзи“.

Истинска зрелост е, когато можеш да се надсмееш над себе си. Не всички българи, но повечето сред тях, го правят и са го правели още по времето на Шоу. Година преди първата постановка на „Оръжията и човекът“ Алеко Константинов пише първия си фейлетон с главен герой Бай Ганьо. Мисля, че в световната литература няма толкова самокритичен автор като Алеко, изградил подобен образ, възприеман и като национален антигерой. Шветик, също придобил ролята на такъв герой на чехите, е далеч по-невинен. Това, което не се прощава на Шоу, е липсата на онова, което Майкъл Хърифелд нарича културна интимност. Това не е просто непознаването на чуждата култура, а при Шоу дори и липсата на старание да я опознае. Културната интимност е онази част от идентичността, която не позволява „кирливите ризи“ да се изнасят пред чужди хора, макар че своите са абсолютно наясно с треските, които са имали за дялане. Шоу не е „свой“.

За пръв път попаднах на „Оръжията и човекът“ към края на 20-те си години, когато отглеждах децата си, и бях решила да изчета Шоу от кора до кора. За мен Шоу е един от трите колоса на английската драма, наред с Шекспир и Том Стопард. Не си спомням да съм се почувствала засегната ни най-малко при прочит на пиесата. Възприех я просто за остроумна антивоенна пиеса и съм се смяла от сърце. От една страна, дистанцията от сто години помага да не се идентифицираш пряко, от друга, тогава бях в период на обожание на Шоу и до сега се наслаждавам на виртуозния му език. Когато години по-късно, вече в САЩ, консултирах една студентска постановка на пиесата, най-много ме дразнеше това, че „англосаксонците“ отказваха да произнесат красивото име Райна правилно с „й“, а настояваха да следват указанията на Шоу и угължаваха произнасянето на звука „и“. Името звучеше Рашина.

Учудена съм, че пиесата до ден-днешен не е преведена на български¹. Съществува едно сведение, че е поставена в Петрич през 20-те години на ХХ век и е провалена от дейци на ВМРО, но вероятно това е бил лобителски превод, възможно от друг език². Сто години по-късно в прекрасния превод на Стоян и Райко Чапразови българският читател ще има в ръцете си една очарователна комедия. Нека се надяваме също, че най-сетне на българската сцена името на Райна ще прозвучи както трябва. А ако на някого му е трудно да се разсмее, нека

¹ По поръчка на режисьора Николай Поляков текстът на „Оръжията и човекът“ е преведен от Георги Станчев, но преводът не е публикуван. Поляков е направил своя сценична версия и е поставил пиесата със заглавие „Шоколадовият войник“ през 1995 г. във Врачанския театър. За този спектакъл е получил наградата за режисура на Националния фестивал на малките театри. Направил е и втора постановка през 2000 г. в Русенския театър, отново със своя постановъчна версия. (Б.р.)

² Richard J. Crampton, *A Short History of Bulgaria*, New York: Cambridge University Press, 1987, 103.

си припомни дали се е смял, когато е гледал „Борат: Културен обмен с Америка за напредък на великия братски казахстански народ“ на Саша Коен и нека тогава поне се усмихне. Смехът за чужда сметка е винаги по-лесен.

Мария Тодорова

УВОД

Бърнард Шоу за българите

Почти две десетилетия след първото потушаване на Априлското въстание България отново става център на внимание в Лондон - Бърнард Шоу я използва за място на действие на хитовата си комедия „Оръжията и човекът“. Пиесата пленява лондонските театри още с премиерата си на 21 април 1894 г., играе се 50 пъти в следващите няколко седмици на сцената на „Авеню Тиатър“, а 38-годишният Шоу за първи път усеща вкуса на слабата. Както един от биографите му отбелязва, благодарение на „Оръжията и човекът“ Шоу се превръща „в продаваем драматург“¹.

Към пиесата ме насочи професор Анджо Елфенбайн от Университета на Минесота, който остана изненадан, че не я познавам. След краткото му въведение и най-вече след първия ми прочит на „Оръжията“ разбрах защо: тя е не само една от най-популярните и най-често поставяни драми на Нобеловия лауреат², но в основата на сюжета ѝ е заложена една от най-съкровениите битки в българската история: битката при Сливница по време на Сръбско-българската война, увековечена и в творчеството на Иван Вазов. За мое голямо учудване, разбира се, и някакво оправдание пред професор Елфенбайн, пиесата се оказва непреведена на български, а критиката за нея, с малки изключения, я разглежда като вариант на „Дон Кихот“

¹ Gibbs, Anthony M. *Bernard Shaw: A Life*. Gainesville: UP of Florida, 2005. p. 174.

² Шоу получава Нобеловата награда за литература през 1925 г.

заради тънкия ѝ деликатен хумор, непощадил ни романтичните идеали, ни воинската храброст.

Макар правдив, такъв прочит не отчита два съществени компонента на пиесата: сцената на действието – България, и героите ѝ – все българи, с изключение на един, Бълнчли³.

В автоинтервю, публикувано в седмичника „Пал Мал Бъджет“, за да даде гласност на „Оръжията“, Шоу обяснява че „преди да избере нейната сцена, пиесата вече е била почти завършена“, което предполага, че мястото на действие има минимален, ако не и никакъв, принос към целите ѝ⁴. Въпреки това, в последвали многократни изявления, той настоява, че е изградил „автентичен“ портрет на българите⁵. В писмо от 1903 г., адресирано до Уилям Арчър, Шоу пише:

С чувство на задоволство желая да Ви уведомя, че предвид политическите външения в Балканските страни, засега австрийската цензура забрани на „Бург Театър“ да постави „Оръжията и човекът“. Този принос към политическата актуалност и етнографската правдоподобност на моята пиеса, надявам се, ще Ви послужи за предупреждение в бъдеще да не омаловажавате моите исторически дирения⁶.

³ Малцината критици, които разискват българите, обикновено не се съсредоточават върху това как са представени, а върху свързани с тях проблеми от друго естество, като как да се играят героите на сцена или как българи в чужбина приемат пиесата.

⁴ Shaw, Bernard. "A Talk with Mr. Bernard Shaw about His New Play". *Pall Mall Budget* April 19, 1894, p.13.

⁵ Шоу дори гордо се хвали пред актьора и режисьор Чарлз Чарингтън, че пиесата му би създала впечатлението, че той „всъщност е бил в България“. Цитатът е от *Michael Holroyd, Bernard Shaw, Volume I: 1856-1898. The Search for Love* (New York: Random House, 1988), p. 300.

⁶ Австрийската цензура намира пиесата за политически неудобна заради Илинденското въстание през август 1903 против османската власт. Пис-

Тези недвусмислени, дори заядливи разсъждения – „Видяхте ли“, – издават чувство на пръвзходство над критици като Арчър, позволили си да се съмняват в историческата и етнографската правдоподобност на „Оръжията“, и предупреждават, че в бъдеще не бива да се омаловажават историческите дирения на големия драматург.

Самоувереният тон на Шоу не е изненадващ. Няколко години преди това, по подобен начин, той отговаря и на критиците на Мой Томас, че в „Оръжията“ е „нанесъл безпричинен удар срещу каузата на свободата на Балканския полуостров, като споменава, че през 1885 г. не е типично за българина да мие ръцете си всеки ден“:

Несъмнено [след поставянето на пиесата, Томас] трябва да е забелязал разгласената навред из Европа кавага, възникнала между Стамболов и видна дама от българския двор, която остро критикува навика му да не поддържа ноктите си. След това долета и новината за жестокото му убийство с описание на стаята, която неговата вдовица подготвя, за да приеме опечалените, цялата драпирана в черно и украсена със снопки на осакаменото тяло на нейния съпруг. Това е достатъчно сензационно потвърждение, че западната цивилизация има своите първи подражатели сред надъханите от скорошното си освобождаване народи⁷.

момо на Шоу е публикувано в Laurence, Dan H., ed. *Bernard Shaw: Collected Letters 1898-1910*. NY: Dodd, Mead & Company, 1972. p. 312-313.

⁷ Shaw, Bernard. Preface. *Plays Pleasant: Arms and the Man, Candida, The Man of Destiny, You Never Can Tell*. 1898. NY: Penguin, 2003. p. 15.

Вярата на Шоу, че е създал реалистичен образ на българите, проличава ясно в думите му. Мръсните нокти на Стамболов, а и жестокото му убийство, са „достатъчно“ убедителни доводи за драматичното му твърдение, че те имат лоши хигиенни навици и сляпо имитират всичко, което Западът им предлага.

Впрочем защо Шоу, който не е стъпвал в България, е толкова сигурен в достоверността на своето описание на българите? Успял ли е наистина, макар и на две хиляди километра, през гъстите лондонски мъгли, да долови мириса на българския двор? Според един от съвременните познавачи на Шоу, той е уцелил право в десетката с описанието си:

...на една изостанала страна, каквато е България през 1878 г., след вековното османско феодално управление: капитализъм в зародиш и все по-силна буржоазия сред преобладаващо селско население. Турското влияние е още осезаемо: къщите на селяните са схаупени; покъщнината им се ограничава до софра и столче; дебели черги и възглавници се използват за спане, а дрехите са ръчно изтъкани. Малко са къщите с течаща вода, която обитателите често делят с добитъка си⁸.

Макар и обременена от европоцентризъм, оценката на Самюел Вайс е в основата си вярна. Както отбелязва и Райна Гаврилова, в края на XIX в. повечето българи живеят на село, а къпането не им е приоритет: „За достатъчно чист се счита онзи, който в събота мие краката и главата си“⁹.

⁸ Weiss, Samuel A. Shaw. „Arms and the Man, and the Bulgarians“. *Shaw: The Annual of Bernard Shaw Studies* 10 (1990). p. 37.

⁹ Гаврилова, Райна. „Колелото на живота: всекидневието на българския възрожденски град“. София, Университетско издателство „Св. Климент

Но кой в тъй наречения цивилизован свят се мие по-често от българите по онова време? Ирландците, холандците, немците? Британците, приетата за най-развита нация на света през XIX в., са редовно покосявани от болести като холера, дизентерия и коремен тиф, все следствие на слаба хигиена. При това хигиенните им навици не се различават твърде много от тези на „нецивилизованите“ българи. По думите на Брус Хейли, в средата на XIX в. „банята остава непозната не само в бедните райони“, а улиците в кварталите на по-долните класи редовно плуват в отходни води¹⁰. Всъщност в „Драматичният творец към своите критици“ в полуизвинителен, полуобяснителен тон Шоу заявява, че „ни най-малко не е имал намерение да внуши, че българският майор, който се мие веднъж седмично заради социалната си позиция, или неговият баща, който не се е къпал през живота си, са нечистоплътни хора“¹¹. Под прицел, допълва той, са хигиенните навици на британците, а не тези на българите. Вероятно читателят трябва да прочете статията на Шоу, за да разбере пиесата му, чийто текст открито осмива хигиенните навици на майор Петков и неговото семейство, а не тези на британците.

В „Оръжията“ Шоу рисува българите и като романтични идеалисти, които безразсъдно се хвърлят в смъртоносни битки по време на Сръбско-българската война. Но „забравя“ да сложи в съответен контекст героичния идеализъм на българската армия, да го отгаде на реакция към неотдавнашното им освобождение от петвековно османско владичество и последвалия Берлински договор (юни – юли 1878 г.), който разделя

Охридски“, 1999. с. 179. За повече подробности относно хигиенните навици на българите през втората половина на XIX в. вж. с. 178–186.

¹⁰ Haley, Bruce. *The Healthy Body and Victorian Culture*. Cambridge, MA: Harvard UP, 1978. p. 9.

¹¹ Shaw, George Bernard. „A Dramatic Realist to His Critics“. *The New Review* XI (1894): 56–73. p.70.

България на дъбе, като обявява Източна Румелия за автономна провинция на Османската империя. Именно във войната, обявена от Сърбия непосредствено след Съединението на Княжество България и Източна Румелия през 1885 г., българската армия, макар и по-малобройна, а и неподготвена за бойни действия, сразява добре въоръжените и с отлични бойни умения сърби, като показва чудеса от храброст и всеотдаен патриотизъм¹², за чиито кълнове „рационализмът на Шоу не намира търпение“¹³.

Дори тридесет години след поставянето на „Оръжията“ на сцена за пръв път, Шоу остава непреклонен относно твърденията си, че е представил гостоверно българите в пиесата си. През 1924 г. в писмо, което пише до редакцията на „Берлинер Тагеблат“ във връзка с възможните протести на българските студенти срещу поставянето на пиесата на сцена в Берлин, Шоу твърди, че през 1885 г. „библиотеките, електрическите звънци¹⁴ и къщите с повече от един етаж“ са все още новост в България и че „е възможно Стамболов да е убит по причина (наред с други), че не си е миел често ръцете“¹⁵. Към дългия списък с недостатъци на българите този път той прибавя и липсата на чувство за хумор, понеже не били способни да се надсмиват над самите себе си, което пък е белег, истински признак, за забавено културно развитие на един народ:

¹² За повече информация относно развитието на бойните действия, вж. Стателова и Пантев, с. 129–184.

¹³ Todorova, Maria. *Imagining the Balkans*. Oxford: Oxford UP, 1997. p. 114.

¹⁴ По това време в България все още не е имало електрически звънци, което отново показва колко малко Шоу знае за България. – Бел.р.

¹⁵ „Arms and the Man in Berlin”. *Times* 8 Oct. 1924: p. 13.

...и тя е възможна само във високоцивилизована култура, защото относително варварският народ не понася осиването на своите недъзи. Цивилизованата публика се радва, ако я заставят да се стее на самата себе си и признава благотворната сила на подобно начинание.

След няколко подобни нравоучителни сказки Шоу завършва със следната бележка:

Когато с тоята искрено гружеалобна подкрепа българските студенти развият чувство за хумор, проблемите ще изчезнат¹⁶.

Освен като експерт по българска история и култура, Шоу явно се вижда и като учител по цивилизовани обноски на невежите и отърничави българи. Стига да се вслушат в съветите му, той би им помогнал да се отърсят от варварските си групи и да надянат „златната“ роба на цивилизования свят.

Българите може и да са имали нужда от такива „важни“ за цивилизования свят ценности като „електрически звънци“, „къщи с повече от един етаж“, както и добре поддържани домашни библиотеки, но чувство за хумор, умение да се надсмаят над себе си – това те са го придобили, и то много преди Шоу да замисли „Оръжията“. И ако той наистина бе подготвил добре домашното си за българите, би разбрал, че местният фолклор от столетия е изпъстрен с хумор и самоокарикуриране, пиперлия шеги, които съпровождат хората и на нивата, и по седенките, и в кръчмите¹⁷. Що се отнася до

¹⁶ Пак там.

¹⁷ Вж. например басните на Петко Славейков (1827–1895), фолклорните му изследвания или вестник „Гайда“ (1863–1867), който той основава.

литературата, още през 1871 г. Добри Войников публикува „Криворазбраната цивилизация: смешна пророчишна игра в пет действия“. В нея драматургът утвърждава критичното начало на българската литературна традиция, като подлага на присмех българското *парвеню*, новобогаташът, който сякаш копира „цивилизования свят“. А в годината, когато „Оръжията“ е поставена на сцена за първи път, друг „нецивилизован“ българин, Алеко Константинов, вече пише и печата на части считаната за най-експлозивна и язвителна сатира на българите в българската литература: „Бай Ганьо“.

Накратко, интересите и знанията на Шоу за България се простират толкова, доколкото те обслужват комедиите цели на пиесата му. Защо той твърди многократно обратното – дали за да приглуши гузна съвест за изреченото по адрес на българите, или за да утоли желанието си да утвърди своята мярка за политическа актуалност и етнографска уж правдоподобност за сметка на един изстрадал народ, който тепърва ще открива посоките на новата, т.нар. западна мярка за цивилизованост, – оставам на вас, драги читатели, да решите. Пиесата се чете леко, а портретът на българите, макар и тенденциозно окарикатуряван, води до едни от най-незабравимите и забавни моменти¹⁸.

Стоян Чапразов

¹⁸ Части от увода първо са публикувани в Чапразов, Стоян. „The Bulgarians of Bernard Shaw's *Arms and the Man*“. *SHAW: The Annual of Bernard Shaw Studies* 31 (2011): 71–88.

БЕЛЕЖКИ ЗА ПРЕВОДА

Шоу започва да пише пиесата „Оръжията и човекът“ на 26 ноември 1893 г. и я завършва на 30 март 1894 г. За първи път я публикува в цикъла „Забавни пиеси“ (1898). За този превод е използван текстът на „Оръжията и човекът“, публикуван от Penguin Books (2003) под редакцията на видния изследовател на Шоу, Дан Х. Лоренс. Първото действие на пиесата преведе Райко Чапразов, а другите две – Стоян Чапразов.

Искам да изразя личната си благодарност към проф. Густаво А. Родригес Мартин за щедрата помощ визицирането на няколко пасажа в пиесата, както и на Станислава Първанова за детайлния прочит на целия превод.

Благодаря на *Shaw Society* за разрешението да публикуваме превод на пиесата на български.

На дяго ти Стоян

ДЕЙСТВАЩИ ЛИЦА

КАТЕРИНА, майка на Райна
РАЙНА, дъщеря на Катерина и Петков
ЛУКА, слуга
НИКОЛА, слуга
ПЕТКОВ, офицер от българската армия
СЕРГИУС, офицер от българската армия
МЪЖЪТ (БЛЪНТЧЛИ), швейцарски офицер
от сръбската армия
ОФИЦЕРЪТ, руски офицер от българската армия

ДЕЙСТВИЕ ПЪРВО

Ноц; спалнята на дама в България в мааък град близо до Драгоманския проход - края на ноември 1885 година. През отворен прозорец към мааък балкон може да се види върхът на планина; чудно бял и приказно покрит с баснаа под светлините на звездите сняг, изглежда сякаш е на една ръка разстояние, но всъщност е километри далеч. Интериорът на стаята не прилича на нищо, което може да се види в Западна Европа: наполовина е богаташки по български и наполовина - евтин по виенски. Откъм главата на леглото, опрян на маака стена в левия ъгъл на стаята, има боядисан в синьо и златно оатар с образа на Христос, направен от слонова кост, а пред него, окачена на три синджира, виси метална сфера-кандиало. Основното място за сядане е отоманка, разположена в другата част на стаята срещу прозореца¹. Завивката и драпериите на леглото, пердетата, маакият килим и всички останали текстилни изделия в стаята са ориенталски и великолепни, а тапетите са западнишки и невзрачни. На стената между отоманката и прозореца има кът за тиенте - стайлирана желязна тивка, под нея оцветена метална кофа и встрани кърпа, закачена на релса. Тоалетката между леглото и прозореца е обикновена чатова масичка, покрита с шарена покривка, а отгоре стои много скъпо огледало. Вратата е от страната на леглото; скринът помежду им също е с шарена покривка, върху която има кутинна книга, кутиня шоколадови бонбони с пълнеж от крем и миниатюрна поставка, на която е обаяната голяма снимка на изключително привлекателен офицер, чиито изискани обноски и

¹ Има няколко вида отоманки - някои приличат на българските табуретки, други на фотьойли с табуретка пред тях, трети на дълги табуретки, на които могат да седнат двама души, и т.н. Вероятно Шоу има предвид третите. За да не се обърква читателят, в този текст ще се използва думата „отоманка“ вместо по-позната българска дума.

магнетичен поглед се излъчват дори от портрета му. Стаята е осветена от една свеца, поставена върху скрина, и от друга - върху тоалетката, с кутия кибрит до нея.

Прозорецът се отваря навътре и е широко отворен. Кепенците се отварят навън и също са отворени. На баалкона стои млада дама, загледана към снежните върхове на Балкана. Потопена в романтичното очарование на нощта, тя е щастлива, че прелестната и красива младост е част от великолепието на вечерта. Носи вечерна рокля, на раменете е с дълга кожена наметка, която по скротни изчисления струва три пъти повече от цялото обзавеждане в стаята ѝ.

Мечтанието на младата дама е прекъснато от майка ѝ, Катерина Петкова - прехвършила четиридесетте - властно енергична жена с разкошна черна коса и черни очи. Може да бъде прекрасен образец за съпруга на балкански земевладелец, но държи да я приемат за виенска дама и затова дори и вкъщи носи богата домашна роба по западен маниер.

КАТЕРИНА

(Влиза припряна, ентусиазирана, носи добри новини.) Райна! (Произнася го Райна с ударение върху и)². Райна? (Отива до леглото, като очаква да намери Райна там.) Защо, къде...? (Райна поглежда в стаята.) Боже! Дете, стоиш навън през нощта, вместо да си в леглото. Търсиш си белята. Лука ми каза, че вече спиш.

² Преводът е буквален. Очевидно Шоу не е знаел точното произношение на името на български.

РАЙНА

(докато влиза в стаята, замечтано) Аз я отпратих. Искях да съм сама. Звездите са толкова красиви! Какво има?

КАТЕРИНА

Какви новини! Имало е битка!

РАЙНА

(Очите ѝ засияват.) Ах! (Приближава се в очакване към Катерина.)

КАТЕРИНА

Победоносна битка край Сливница! Спечелена от Сергиус!

РАЙНА

(В радостен изблик) Ах! (Прегръщат се въздушевно.) Ох, майко! (Изведнъж се сеца.) Тамко в безопасност ли е?

КАТЕРИНА

Разбира се, той ми изпрати новините. Сергиус е героят на деня. Иголът на полка.

РАЙНА

Кажу ми, кажу ми. Как е минало всичко? (Въздушевно) Ох, майко! Майко! Майко! (Райна дръпва майка си да седнат на отоманката и се прегръщат трескаво.)

КАТЕРИНА

(В изблик на ентусиазъм) Не можеш да си представиш колко възхитително е било. Атака на кавалерията! Само си го помисли. Той е пренебрегнал руските ни командири - действал е без заповеди, повел е атаката на своя глава, пръв е преминал през вражеските редици. Можеш ли да си ги представиш, Райна:

нашите доблестни, удивителни българи с блеснали саби и искрящи очи, като лавина с гръм и мълния отвяват като плява окаяните сърби и техните австрийски офицерски коннета. А ти! Накара Сергиус да чака цяла година, преди да се сгодиш за него. О, ако имаш капка българска кръв във вените си, ще му се преклониш уважително, когато се върне.

РАЙНА

Едва ли ще му е до моето скромно преклонение след ликуващото посрещане на цяла армия от герои. Но няма значение; толкова съм щастлива - толкова съм горда. *(Изправя се и крачи напред-назад възбудено.)* Това доказва, че всички наши идеи са били истински в крайна сметка.

КАТЕРИНА

(Възмутено) Нашите идеи са били истински?! Какво имаш предвид?

РАЙНА

Идеите ни за делата, които трябва да стори Сергиус. Патриотизмът ни. Героичните ни идеали. Понякога ги подлагах на съмнение - дали не са само илюзии?! О, колко жалки създания са жените, лишени от вяра! Когато закопчавах сабята на Сергиус, той изглеждаше толкова мъжествен: беше предателство да мисля за разочарование, унижение или поражение. И все пак - и все пак. *(Изведнъж сяда отново.)* Обещай ми никога да не му кажеш.

КАТЕРИНА

Не ме моли за обещания, без да знам какво обещавам.

РАЙНА

Добре! Замислих се, точно когато той ме гържеше в ръцете си и ме гледаше право в очите, дали нашите героични идеи не са повлияни от това, че обичаме да четем Байрон и Пушкин, или от прекомерния ни възторг от букурещката опера през този сезон. Истинският живот много рядко е такъв! Дори никога, поне доколкото го познавах тогава. *(разкаяно)* Само помисли, майко: аз се усъмних в Сергиус. Чудех се дали всичките му героични качества и войнишкият му характер няма да се окажат само една илюзия, когато той влезе в истинска битка. Притеснявах се дали Сергиус няма да се изложи сред всички тези опитни руски офицери.

КАТЕРИНА

Да се изложи! Как не те е срам! Сърбите имат австрийски офицери, които са толкова умни, колкото руските; но така или иначе ние ги победихме във всяка битка.

РАЙНА

(Степ се и се притиска към майка си.) Да, била съм просто една прозаична и нищожна стръхливка. Ох, само като си помисля, че всичко това е истина! Че Сергиус е толкова пленителен, колкото благородно изглежда! Че светът е наистина велик за жените, които могат да видят величието му, и за мъжете, които могат да изпитат романтиката му! Какво щастие! Какво неизразимо удовлетворение.

Прекъснати са от визането на Лука - красиво, гордо момиче, облячено в хубава българска селска носия с двойна престилака. Толкова е дръзка, че отношението ѝ към Райна е почти арогантно. Страхува се от Катерина, но дори и с нея прекрачва допустимата граница, когато поиска.

ЛУКА

Ако обичате, госпожо, всички прозорци трябва да се затворят и да се пуснат кепенците. Казаха, че може да има стрелба по улиците. (*Райна и Катерина се изправят разтревожени.*) Нашите са подгонили сърбите обратно през прохода и се говори, че те може да побягнат през града. Кавалерията ни ще ги преследва, а нашите хора ще са готови да пресрещнат бегълците, бъдете сигурни. (*Тя излиза на балкона, пуска кепенците и се прибира обратно в стаята.*)

КАТЕРИНА

(*Делава, инстинктът ѝ на къщовница се събужда.*) Трябва да погледна дали всичко на долния етаж е както трябва.

РАЙНА

Щеше ми се нашите да не бяха толкова жестоки. Какво славно има в това да убиваш окаяни бегълци?

КАТЕРИНА

Жестоки! Мислиш ли, че те ще се поколебаят да те убият - или нещо по-лошо?

РАЙНА

(*към Лука*) Остави кепенците отворени. Ако чуя някакъв шум, ще ги затворя.

КАТЕРИНА

(*Ваастно се обръща от вратата.*) О, не, скъпа; трябва да ги държиш затворени! Ще заспиш и ще ги забравиш отворени. Лука, затвори ги!

ЛУКА

Да, госпожо. (*Затваря ги.*)

РАЙНА

Не се притеснявай за мен. Чуя ли изстрел, ще духна свещите, ще се пъкна в леглото и ще се покрия през глава.

КАТЕРИНА

Това е най-мъдрото решение, скъпа. Лека нощ.

РАЙНА

Лека нощ. (*Отново се разчувства за момента.*) Пожелај ми радост. (*Целуват се.*) Това е най-щастливата вечер в живота ми - само да нямаше бегълци.

КАТЕРИНА

Лягај си, скъпа, и не мисли за тях. (*Излиза.*)

ЛУКА

(*Потайно към Райна.*) Ако искате кепенците да са отворени, просто ги бутнете така. (*Бута ги, отварят се и отново ги придърпва.*) Едното крило трябва да има резе в долния край, но резето го няма.

РАЙНА

(*Високомерно я укорява.*) Благодаря, Лука, но трябва да направим това, което ни се каза. (*Лука прави гримаса.*) Лека нощ.

ЛУКА

(*небрежно*) Лека нощ. (*Излиза наперено.*)

Райна остава сама, сваля наметката си и я хвърля върху отоманката. След това отива до скрина и с обожание съзерцава портрета, с чувство, което е невъзможно да се опише с думи. Не го целува, не го притиска до гърдите си; не показва каквато и да била физическа привързаност, а го взема в ръце и го издига над главата си, сякаш е жрица.

РАЙНА

(Гледа нагоре към снимката.) О, никога вече няма да съм недостойна за теб, скъпи мой герой: никога, никога, никога. (Благоговейно връща портрета на мястото му. След това си избира книга от малката купчинка върху скрина. Разаиства я замечано, намира си страницата и с щастлива въздишка си аяга, като се приготвя да чете, докато заспи. Но преди да се потопи в сюжета на книгата, поглежда нагоре още веднъж с чувство на благоговение и прошепва.) Моят герой! Моят герой!

(Далечен изстрел нарушава нощната тишина. Тя се заслушва; последват още два изстрела много по-близо; тя се стряска, става от леглото и духва свещта върху скрина. После си запушва ушите с пръсти, приближава до тоалетната масичка, духва свещта и в тъмнината се мушва обратно в завивките; нищо не се вижда освен мъждукащата светлина на кандилаото пред иконата и звездната светлина, която се протъква през процеците на горния край на кепенците. Стрелбата започва отново. Много близо се чува силен топовен заеп. Докато все още кънти, кепенците сякаш изчезват. Отворени са отвън и за момент на звездната светлина се очертава силуетът на мъж. Кепенците се затварят мигновено и стаята отново е тъмна. Тишината обаче е нарушена от тежко дишане. След малко се чува драсване и пак мъжът на западена каска кибрит се появява в средата на стаята.)

РАЙНА

(Свита в леглото) Кои е там? (Светлината от каската кибрит е загасена мигновено.) Кои е там? Кои е?

МЪЖКИ ГЛАС

(Прозвучава в тъмното, приглушено, но запаашително.) Шшшш! Не викай или ще те застрелям! Бъди добра и няма да те нараня. (Чува се, че тя става от леглото и тръгва към вратата.) Внимавай, не се опитвай да избягаш.

РАЙНА

Но, кои...

ГЛАСЪТ

(предупредително) Помни: ако повишиш тон, револверът ми ще гръмне! (заповеднически) Запади свещ, за да те видя. Чуваш ли. (Тишина в тъмното, докато тя се обръща към скрина. Запада свещ и се вижда мъж на около 35 в окаяно състояние - изцъпан от горе до долу с кал, кръв и сняг, а коланът и ремъкът на кобура на пистолета му едва придържат окъсания му син шинел на артилерийски офицер от сръбската армия. Доколкото може да се прецени на светлината на свещта и от тръсния му, окаян вид, той е среден на ръст, съвсем обикновен мъж, със сиана шия и рамене, с кръгла глава, която говори за инатаив нрав, с къси къдрави коси с бронзов оттенък; има бързи светоосини очи и красиви вежди и уста, безнадеждно прозаичен нос, като на бебе с характер, стегната военна осанка и енергично поведение; съумяа е да запази съобразителността си, въпреки отчаяното положение, в което е изпаднал, като дори го възприема с чувство за хумор, без при това ни най-малко да подценява ситуацията, нито да възнамерява да пропусне шанса си да се изтъкне. Прави мигновена преценка на Райна - възраст, социална позиция, характер, степен на упаха - и продължава по-любезно, но все още твърдо.) Извине-

ме, че ви притеснявам, но разпознахте униформата ми, нали? Сърбин! Ако бъда заловен, ще бъда убит. *(заплашително)* Ясно ли ви е?

РАЙНА

Да.

МЪЖЪТ

Така. Нямам намерение да се оставам да ме убият, ако мога да направя нещо за това. *(още по-заплашително)* Разбрахте ли?! *(Заклочва вратата бързо, но тихо.)*

РАЙНА

(презрително) Мисля, че не. *(Изправя се пред него гордо, поглежда го право в очите и добавя, натъртвайки.)* Някои войници, знам, се страхуват да умрат.

МЪЖЪТ

(с черно чувство за хумор) Всички войници, мадам, всички, по-вярвайте ми. Наш дълг е да останем живи, колкото се може по-дълго. Сега, ако се опитате да вдигнете шум...

РАЙНА

(Разко го прекъсва.) Ще ме застреляте. Защо мислите, че се страхувам да умра?

МЪЖЪТ

(изкусно) Ахаа. Да предположим, че не ви застрелям – какво ще се случи тогава? Ще нахлуе вашата конница тук, в тази прекрасна стая и ще ме заколи като прасе, тъй като аз ще се бия зверски, за да не ме изкарат на улицата да се забавляват с мен: знам ги аз тях. Готови ли сте да посрещнете така разсъбле-

чена тази орда. *(Райна изведнъж осъзнава, че е само по пощница, истинктивно я придърпва и я събира около врата си. Той я гледа и добавя безочливо.)* Не е много прилично, а? *(Тя се обръща към отоманката. Той вдига мигновено пистолета си и извиква.)* Спрете! *(Тя спира.)* Къде отивате?

РАЙНА

(гордо и търпеливо) Само да си взема наметката.

МЪЖЪТ

(Отскача бързо до отоманката и грабва наметката.) Добра идея! Аз ще пазя наметката, а вие ще пазите някой да не влезе и да ви види без нея. Това е по-добро оръжие от револвера, а? *(Хвърля револвера на отоманката.)*

РАЙНА

(възмутена) Това не е оръжие, което един джентълмен би използвал!

МЪЖЪТ

Достатъчно добро е за мъж, чието единствено спасение от смъртта сте вие. *(Докато се гледат един друг за момент, на Райна ѝ е трудно да повярва, че сръбски офицер може да се държи така цинично и егоистично неблагородно, са стреснати от силен заляп на улицата. Студени тръпки от надвисналата смърт карат мъжа да сниши глас и да добави)* Чухте ли? Ако докарате тези негодници тук, ще трябва да ги посрещнете в този вид.

Вява и трополене. Преследвачите от улицата удрят по портата и крещат.

МЪЖКИ ГЛАСОВЕ

Отворете вратата! Отворете вратата! Събужгайте се!

МЪЖКИ ГЛАС ОТ ПРИСЛУГАТА

(отвътре, ядосано) Това е домът на майор Петков, не може да влизате тук.

Отново кръсци и огушително бавскане по вратата, които затихват при шума на звучното падане на верига на земята, последвани от тропоане и тържествувачи викове, които Катерина едва успява да заглуши със собствените си викове на възмущение, насочени към един офицер.

КАТЕРИНА

Какво е това, господине? Знаете ли в чий дом сте? *(Врвата изведнъж секва.)*

ЛУКА

(Чука на вратата на спалнята.) Госпожо, госпожо! Ставайте, отворете, бързо! Ако не отворите, ще разбият вратата.

Беглецът отпята глава назад като човек, който разбира, че е в капан и с него е свършено, и рязко променя тона към Райна.

МЪЖЪТ

(искрено и сърдечно) Няма смисъл, скъпа. Заминал съм си. *(Подхвърля ѝ наметката.)* Побързайте, наметнете се, че угвам.

РАЙНА

О, благодаря! *(Тя се облича с явно облекчение.)*

МЪЖЪТ

(през зъби) Няма защо.

РАЙНА

(разтревожена) Какво ще правите?

МЪЖЪТ

(отрачно) Първият, който влезе, ще разбере. Стойте настрана и не гледайте. Ще бъде кратко, но неприятно за гледане. *(Изважда сабята си и поглежда към вратата в очакване.)*

РАЙНА

(интуитивно) Ще ви помогна! Ще ви спася!

МЪЖЪТ

Не можете.

РАЙНА

Мога. Ще ви скрия. *(Издърпва го до прозореца.)* Тук! Заг завесите. *(Оставя се в ръцете ѝ.)* Има малък шанс. Ако запазите самооблагане.

РАЙНА

(Издърпва завесата пред него.) Шшшт! *(Отива до отоманката.)*

МЪЖЪТ

(Подáva главата си иззад завесата.) Помне...

РАЙНА

(Прибавя обратно до него.) Да?

МЪЖЪТ

Девет от десет войници по рождение са глупаци.

РАЙНА

О! *(Ядосано дръпва завесата пред него.)*

МЪЖЪТ

(Подáva главата си от другата страна.) Ако ме открият, ще се бия. Обещавам ви яка битка.

Трoпва с крак, за да го накара да спре. Той бързо се скрива. Тя сваля наметката си и я хвърля на пода до леглото. Тогава, леко сънena, престоpено уплашена, отваря вратата. Лука ваиза превъзбудена.

ЛУКА

Един от тези сръбски зверове е видян да се катери по водосточната тръба до вашия балкон. Нашите войници искат да претърсят къщата и са страшно пияни и подивели. *(Отива до другия край на стаята, колкото се може по-далеч от вратата.)* Госпожата каза да се облечете бързо и... *(Вижда револвера на отоманката и се вцепенява.)*

РАЙНА

(Прави се на раздражена, че я притесняват.) Няма да претърсват тук. Защо са пуснати вкъщи?

КАТЕРИНА

(Ваиза забързана.) Райна, скъпа, добре ли си? Видя ли някого? Чу ли нещо?

РАЙНА

Чух стрелбата. Войниците не биха се осмелили да влязат тук, нали?

КАТЕРИНА

Попаднах на руски офицер, слава богу, който познава Сергиус. *(Говори през вратата на някого отвън.)* Господине, може да влезете, дъщеря ми ще ви приеме.

Млад руски офицер в българска униформа ваиза със сабя в ръка.

ОФИЦЕРЪТ

(с деликатна, котешка учтивост и скована военна превзетост) Добър вечер, мила госпожице. Извинете за натрапването, но на балкона ви се крие един сърбин. Бихте ли се оттеглили с милата гама, майка ви, докато ние претърсим?

РАЙНА

(сприхаво) Глупости, господине, можете да видите, че няма никого на балкона. *(Тя разтваря широко кепенците, застава с гръб близо до завесите, където се крие мъжът, и посочва към осветения от луната балкон. Два изстрела отвън се забиват точно под балкона, а трети чути прозореца срещу Райна, която притиства и ахва уплашено, но запазва самообладание; в същото време Катерина изпищява, а офицерът извиква „Пази се!“ и приближава до балкона.)*

ОФИЦЕРЪТ

(Изаица на балкона и изкрепява сиано надолу към улицата.) Спрете стрелбата, бре, глупаци! Чувате ли? Спрете стрелбата, да ви вземат дяволите. *(Поглежда надолу за момент, после се обръща към Райна и опитва да възвърне учтивите си маниери.)* Може ли някой да е влязъл, без да сте разбрали? Бяхте ли заспали?

РАЙНА

Не, не съм си лягала.

ОФИЦЕРЪТ

(Нетърпеливо се връща в стаята.) Толкова са им пълни главите със сръбски бегълци на вашите съседи, че им се привиждат навсякъде. *(учтиво)* Любезна госпожице, хиляди извинения. Лека нощ. *(Последва военен поклон, на който Райна отговаря студоно. Друг поклон на Катерина, която го последва извън стаята.)*

Райна дърпа кепенците. Обръща се и вижда Лука, която е наблюдавала през цялото време с любопитство какво се случва.

РАЙНА

Лука, не оставяй мама, докато войниците не се махнат.

Лука стрелва с поглед Райна, завесите, отоманката; свида устни потайно, устхва се пренебрежително и излиза. Райна, явно жегната от поведението на Лука, я следва до вратата, затръшва я след нея и я закалява с яд. Мъжът бързо излиза от „скривалището“ си, прибирайки сабята си в ножницата. После, вече делови, забравил опасността, се приближава приветливо до Райна.

МЪЖЪТ

На косъм, но така или иначе се отървах. Скъпа, млада госпожице, задължен съм ви до гроб. Ще ми се заради вас да се бях записал в българската армия вместо в групата. По рождение не съм сърбин.

РАЙНА

(високомерно) Не, вие сте един от онези австрийци, които подтикнаха сърбите да ни завладеват в тази война и които ръководят тяхната армия. Ние тях ги мразим.

МЪЖЪТ

Австриец? Не и аз. Не ме мразете, млада госпожице. Аз съм швейцарец – професионален войник. Присъединих се към сърбите, защото първо тях срещнах на път от Швейцария. Бъдете великодушна: направо ни разбихте.

РАЙНА

Не бях ли великодушна?

МЪЖЪТ

Благородна! Героична! Но аз все още не съм спасен. Тази вълна скоро ще отмине, но преследването ще продължи цяла нощ на пресекулки. Трябва да намеря начин да се измъкна при затишие. *(уточително)* Надявам се, че няма да ви притеснявам, ако остана минута-две тук?

РАЙНА

(с най-благоговъзнитаните обноски) О, съвсем не. Ако искате, сегнете?

МЪЖЪТ

Благодаря! *(Сяда накрая на леглото.)*

Райна отива с показна елегантност до отоманката и сяда. Разбирайки, че е седнала върху пистолета, подскача с писък. Мъжът, сякаш изнервен, се дърпа назад изплашен.

МЪЖЪТ

(сприхаво) Не ме плашете така. Какво има?

РАЙНА

Вашият револвер. Бил е пред очите на онзи офицер през цялото време. Какъв късмет!

МЪЖЪТ

(*подразнен от ненужното стряскане*) О, това ли било?

РАЙНА

(*Гледа към него високомерно. Колкото повече се успокоява, толкова повече се влошава мнението ѝ за него.*) Съжалявам, че ви изплаших. (*Взема пистолета и му го подава.*) Моля, вземете го, за да се защитавате от мен.

МЪЖЪТ

(*Устивайки се леко на сарказма в думите ѝ, взема пистолета.*) Няма смисъл, госпожице. В него няма нищо. Не е зареден. (*Поглежда пистолета с гримаса и го прибира пренебрежително в кобура.*)

РАЙНА

Заредете го, не се притеснявайте.

МЪЖЪТ

Нямам муниции. За какво да мъкна пълнители по време на битка? Вместо патрони винаги нося шоколад. Изядох последното парче преди няколко часа.

РАЙНА

(*Разгневена от оскверняването на един от най-скъпите ѝ мъжки идеали.*) Шоколад! Пълните си джобове със сладки, като малко момче, дори и на бойното поле?!

МЪЖЪТ

(*Подсмихва се.*) Да. Достойно за презрение, нали? (*прегаднато*) Как ми се ще да си хапна шоколад в този момент.

РАЙНА

Позволете ми. (*Тя отива бързо до скрина и се връща с кутия бонбони в ръцете.*) Съжалявам, само тези са останали. (*Поднася му кутията.*)

МЪЖЪТ

(*лакомо*) Вие сте ангел! (*Погъща всички.*) С пълнеж! Вкусно! (*Оглежда се за още.* Няма повече и той обира с пръсти останалото в кутията и го облизва. След като нищо не е останало, въодушевено казва с чувство за благодарност.) Бог да ви благослови, скъпа госпожице! Винаги можете да познаете стария войник, като погледнете в кобура и мешиката му. Новобранците носят пистолети и патрондаши, а старите - храна. Благодаря ви! (*Той ѝ подава кутията. Тя я сграбчва от него с презрение и я захвърля. Той пак се дръпва назад, сякаш се предпазва да не го удари.*) О, не правете такива резки движения, милостива госпожице. Нечестно е да си отмъщавате така, защото ви изплаших преди малко.

РАЙНА

(*надменно*) Изплашена! Знаете ли, господине, макар и да съм жена, смятам, че по сърце съм толкова смела, колкото сте и вие.

МЪЖЪТ

Може и така да е. Не сте били под обстрел три дни, както съм бил аз. Мога да устоя два дни, без да показвам страх, но няма мъж, който да издържи три дни. Треперя нервно като една мишка. (*Сяда на отоманката и се хваща за главата с две ръце.*) Искате ли да ме видите да плача?

РАЙНА

(*смутено*) Не.

МЪЖЪТ

Ако искате, само трябва да ми се скарате, както гледачка би се скарала на малко момче. Ако сега си бях в лагера, щяха да изпробват всякакви номера върху мен.

РАЙНА

(леко разчувствана) Съжалявам! Няма да ви се карам. *(Трогнат от нейния приятелски тон, той вдига глава и я поглежда с благодарност. Тя бързо поглежда надолу и казва сковано.)* Трябва да ме извините – нашите войници не са такива. *(Тя става и се претества от отоманката.)*

МЪЖЪТ

О, да, такива са. Има само два вида войници: стари и новобранци. Служил съм четиринайсет години, а половината от вашите събратя не са и помирисвали барут. Защо, как така ни победихте? Чисто невежество към военното изкуство, нищо друго. *(възмутено)* Не съм виждал нещо толкова непрофесионално.

РАЙНА

(иронично) А непрофесионално ли беше, че ви победихме?

МЪЖЪТ

Добре, де! Професионално ли е да се хвърли един кавалерийски полк срещу батарея от картечници с ясното съзнание, че ни човек, ни кон би стигнал на повече от петдесет ярда от картечния огън. Не можех да повярвам на очите си.

РАЙНА

(Разко се обръща към него, докато всичкият ѝ ентусиазъм и мечти за слава се връщат у нея.) Били сте свидетел на великия шурм на кавалерията? О, разкажете ми за него. Опишете ми го.

МЪЖЪТ

Никога не сте виждали конна атака, нали?

РАЙНА

Как бих могла?

МЪЖЪТ

Ах, може би не. Не, разбира се. Ами, смешна гледка си е. Все едно да хвърлиш шепя грахови зърна срещу прозорец. Първо се хвърля едно, след него две, три и накрая всички накуп.

РАЙНА

(Очите ѝ пробаясват, докато вдига възторжено събраните си ръце.) Да, първо един! Най-смелият измежду смелите!

МЪЖЪТ

(прозаично) Хм, трябваше да видите бедния дявол как гърпаше юздите на коня си.

РАЙНА

Защо е трябвало да гърпа юздите на коня си?

МЪЖЪТ

(Изнервен от гаупавия въпрос.) Защото изпреварва всички, разбира се. Мислите ли, че той иска да стигне пръв, преди всички, и да бъде убит? След него идват останалите. Младите се раз-

личават по безумния им стремеж. Старите идват накуп за първите редици: на тях им е ясно, че са жато снаряди и че няма нужда да се съпротивляват. Раните са най-вече натъртени колена от сблъсъците с другите коне.

РАЙНА

Все пак не вярвам, че първият е страхливец. Знам, че той е герой!

МЪЖЪТ

(прозаично) Това бихте казали, ако бяхте видели първия в щурма днес.

РАЙНА

(Останала без дъх, готова да му прости всичко.) Ах, да, знаех си! Кажете ми! Кажете ми за него!

МЪЖЪТ

Обикновен строен мъж с изкръци очи и великолен мустак. Като оперен тенор надаваше боен вик и атакуваше, както Дон Кихот вятърните мелници. Посмяхме се.

РАЙНА

Осмелили сте се да се смеете?

МЪЖЪТ

Да, но когато сержантът дойде на бегом, побелял като платно, да ни каже, че са ни изпратили неправилните мунции и че не можем да изстреляме и един патрон в следващите десет минути, не ни беше до смях. Толкова зле не съм се чувствал никога, въпреки че съм бил в не една или две опасни ситуации. А и няхах пълнител за револвера си, само шоколад. И саби ня-

махме - нищо. Разбира се, те ни разбиха на парчета. Там беше и Дон Кихот, разтропал се като старши полкови барабанчик, мислейки, че е сторил най-умното нещо на света, въпреки че трябваше да бъде съден за действията си. От всички глупаци, допускани някога до бойното поле, този мъж трябваше да е най-големият. Той и полка му направиха самоубийство, само дето pistolетът не гръмна - това е то.

РАЙНА

(Дълбоко наранена, но все така вярва на своите идеали.) Наистина ли! Бихте ли го познали, ако го видите отново?

МЪЖЪТ

Мога ли да го забравя?

Тя отново отива до скрина. Той я гледа с надеждата, че тя има още нещо за ядене. Взема портрета от поставката и му го носи.

РАЙНА

Това е снимка на джентълмена - патриота и героя, за когото съм сгодена.

МЪЖЪТ

(шокиран) Наистина много съжалявам. *(Поглежда към нея.)* Не беше честно да ме подведете така. *(Поглежда отново портрета.)* Да, това е Дон Кихот, без съмнение. *(Прикрива стеча си.)*

РАЙНА

(бързо) Защо се смеете?

МЪЖЪТ

(Готов да се извини, но все още развеселен.) Не се смеех, уверявам ви. Наистина не исках. Само като си представя как напада вятърните мелници и си мисли, че прави нещо велико... *(Задава се в сдържан страх.)*

РАЙНА

(троснато) Върнете ми портрета, господине!

МЪЖЪТ

(искрено разкайващ се) Разбира се. Със сигурност. Наистина съжалявам. *(Подава ѝ снимката. Тя бързо целува портрета и го поглежда право в очите, преди да се върне до скрина и да го постави обратно на мястото му. Той я следва извинително.)* Може би аз греша. Без съмнение съм в грешка. Най-вероятно той е научил за муниците и е знаел, че войниците са в безопасност.

РАЙНА

Кое то означава, че е самозванец и страхливец. Не се осмелихте да кажете това преди.

МЪЖЪТ

(с котичен жест на отчаяние) Безсмислено е, скъпа госпожице, не мога да ви накарам да видите нещата от професионална гледна точка. *(Докато се обръща да седне на отоманката, в далечината се чуват два изстрела, които подсказват нова опасност.)*

РАЙНА

(Строго, като чува, че той се засадува в изстрелите.) Толкова по-добре за вас.

МЪЖЪТ

(Обръща се.) Как така?

РАЙНА

Вие сте мой враг и зависите от моята благосклонност. Какво бих сторила, ако бях професионален войник?

МЪЖЪТ

Ах, наистина, скъпа млада госпожице, както винаги сте права. Зная какво добро сте ми сторили. До последния си час ще помня тези три шоколадови бонбона. Постъпката ви не беше на войник, но беше ангелска.

РАЙНА

(студено) Благодаря! А сега ще направя нещо подобаващо на войник. Не може да останете тук след това, което казахте за моя бъдещ съпруг, но ще изляза на балкона и ще погледна дали е безопасно за вас да слезете на улицата. *(Обръща се към прозореца.)*

МЪЖЪТ

(с уплах и възмущение) Наголу! По водосточната тръба! Чакайте! Аз не мога! Не смея! Само като си помисля и ми се завива свят. Покатерих се бързо - преследван от смъртта. Но да слеза по тръбата без причина! *(Отпуска се на отоманката.)* Няма как! Предавам се, победен съм, бийте алармата. *(Хваща главата си с две ръце и потъва в униие.)*

РАЙНА

(*със съжаление*) Моля ви, не се обезпърчавайте. (*Навежди се към него, почти по тайчински. Той тръска глава.*) О, вие сте просто войник, шоколадов войник. Хайде, горе главата! По-добре е да се спуснете по тръбата, отколкото да ви заловят.

МЪЖЪТ

(*Плахо, утешен от нейния глас.*) Не, залавянето означава само едно - смърт, а смъртта е сън. Ох, сън, сън, сън, спокоен сън. Слизането по водосточната тръба означава да правя нещо - да се наприягам - да мисля! Смърт на десета степен.

РАЙНА

(*Нежно и учудена, усещайки неговата умора.*) Толкова много ли ви се спи?

МЪЖЪТ

Не съм спал и два часа спокойно, откакто се присъединих към сръбската армия. Не съм си затварял очите от 48 часа.

РАЙНА

(*объркана*) Какво да ви правя?

МЪЖЪТ

(*Стреснат и поразен се от нейното обръкване.*) Разбира се, трябва да направя нещо. (*Разтърсва тялото си, поощипва се, говори сякаш е зареден с нови сили и окуражен.*) Вижте, спал не спал, ял не ял, уморен-неуморен, винаги може да се свърши нещо, което трябва да се свърши. Добре, трябва да се слезе надолу по тръбата. (*Потупва се по гърдите.*) Чуваш ли, шоколадови войнико? (*Обръща се към прозореца.*)

РАЙНА

(*разтревожена*) Ами ако паднете?

МЪЖЪТ

Ще заспя така, сякаш камъните са пухено легло. Сбогом. (*Той сляпо пристъпва към прозореца, ръката му е на кепенците, когато избухва страшна престреака на улицата под тях.*)

РАЙНА

(*Дотичва до него.*) Спрете! (*Хваща го и го дърпа навътре.*) Те ще ви убият.

МЪЖЪТ

(*хладнокръвно, но учтиво*) Това няма значение. Това ми е работата, част от моето ежедневие. Аз съм длъжен да се възползвам от гадения ми шанс. (*решително*) Сега правете каквото ви казвам. Изгасете свещта, за да не ги привлече светлината, когато отворя кепенците. Стойте далеч от прозореца, каквото и да става. Ако ме видят, със сигурност ще стрелят по мен.

РАЙНА

(*вкопчена в него*) Със сигурност ще ви видят. Луната свети толкова силно. Аз ще ви спася. О, как може да сте толкова безразсъден! Искате да ви спася, нали?

МЪЖЪТ

Не искам да бъда в тежест на никого. (*Тя го разтърсва нервно.*) Не съм безразсъден, скъпа госпожице, уверявам ви. Но как ще се случи това?

РАЙНА

Махнете се от прозореца. *(Тя го завлича до средата на стаята. В момента, в който го пуска, той се обръща към прозореца. Тя го хваща, връща го обратно и възкликва.)* Моля ви! *(Той застава неподвижен, като хипнотизиран заек; утората бързо надделява. Тя отново го пуска и му казва покровителствено.)* Сега слушайте. Трябва да се доверите на нашето гостоприемство. Все още не знаете в чия къща сте. Аз съм Петкова.

МЪЖЪТ

Пет какво³?

РАЙНА

(почти възмутена) Казвам, че съм от фамилия Петкови, най-богатите и известните в нашата страна.

МЪЖЪТ

Ох, да, разбирам. Моля, извинете ме. Петкови, разбира се. Колко глупаво от моя страна.

РАЙНА

Никога не сте чували за тях до този момент. Как може да се преструвате?!

МЪЖЪТ

Простете ми, твърде уморен съм, за да мисля. Смяната на темата ми дойде твърде много. Не ми се карайте.

³ Тук Шоу използва интересна игра на думи. "Pet" означава на английски „го-машен любимец“.

РАЙНА

Забравих. Това ще ви разплаче. *(Той кивва, доста сериозно. Тя се нацупва и после продължава с покровителствения си тон.)* Трябва да ви кажа, че баща ми е с най-високия военен чин в българската армия. Той е... *(гордо)* майор.

МЪЖЪТ

(Преструва се на заинтересуван.) Майор! Благословение! Какъв късмет!

РАЙНА

Покатерването ви до балкона е израз на голяма гивотия от ваша страна. Нашата къща е единствената, която има два ката прозорци и вътрешни стълби, по които може да слезете и да се качите.

МЪЖЪТ

Стълби! Колко чудно! Живеете в истински лукс, млада госпожице.

РАЙНА

Знаете ли какво е библиотека?

МЪЖЪТ

Библиотека? Стая, пълна с книги?

РАЙНА

Да. Ние имаме такава. Единствената в България.

МЪЖЪТ

Истинска библиотека! Бих се радвал да я видя.

РАЙНА

(превзето) Казвам ви тези неща, за да разберете, че не сте попаднали в нечий провинциален дом, където ще ви убият само като видят сръбската ви униформа, а че сте сред цивилизовани хора. Ние ходим всяка година в Букурещ за оперния сезон, а аз съм прекарала цял месец във Виена.

МЪЖЪТ

Това го забелязах, млада госпожице. Отдалече се вижда, че познавате света.

РАЙНА

Гледали ли сте операта „Ернани“?

МЪЖЪТ

Тази с дявола в червено касифе и войнишкия хор?

РАЙНА

(пренебрежително) Не!

МЪЖЪТ

(Прикрива дълбока въздишка от утора.) Значи, не я знам.

РАЙНА

Помислих си, че може би сте запомнили онази велика сцена, в която Ернани бяга от враговете си, точно както вие тази вечер, и се скрива в двореца на своя най-голям враг, възрастна кастилски благородник. Благородникът отказва да го предаде. За него гостът е свещен.

МЪЖЪТ

(живо, посъбудна се) У вашия народ приет ли е този възглед?

РАЙНА

(гордо) И майка, и аз разбираме значението на този възглед, както го наричате. И ако вместо да ме заплашвате с пистолет, просто бяхте потърсили нашето гостоприемство, у дома щяхте да се чувствате толкова безопасно, колкото в бащината ви къща.

МЪЖЪТ

Напълно ли сте сигурна?

РАЙНА

(Обръща му гръб възмутено.) Ох, не виждам смисъл да ви обяснявам.

МЪЖЪТ

Не се ядосвайте: можете ли да си представите колко неловко би било за мен, ако се получи някакво недоразумение. Баща ми е много гостоприемна човек - притежава шест хотела, - но не бих му се доверил до такава степен. А вие на вашия баща?

РАЙНА

Той е в Сливница; сражава се за родината си. Аз отговарям за вашата сигурност. Давам ви ръката си като обещание. Това ще ви успокои ли? *(Подава си ръката.)*

МЪЖЪТ

(Поглежда със съмнение към собствената си ръка.) По-добре е да не ми докосвате ръката, млада госпожице. Първо трябва да се измия.

РАЙНА

(*тросната*) Мил жест от ваша страна. Явно е, че сте джентълмен.

МЪЖЪТ

(*учуден*) Ха?

РАЙНА

Не си мислете, че съм изненадана от вашата постъпка. Българите с истинско добро положение – такива като нас – си мият ръцете почти всеки ден. Така че аз мога да оценя вашата изтънченост. Можете да ми стиснете ръката. (*Подава я отново.*)

МЪЖЪТ

(*Целува ѝ ръката, а неговите ръце са на гърба ѝ.*) Благодаря ви, любезна млада госпожице, най-после се чувствам в безопасност. А сега бихте ли събицли на майка ви новината? Предпочитам да не стоя скрит тук по-дълго, отколкото трябва.

РАЙНА

Ще бъдете ли така добър да стоите тук, докато се върна.

МЪЖЪТ

Разбира се. (*Сяда на отоманката.*)

Райна отива до леглото и се залята с кожената наметка. Очите на мъжа се затварят. Тя отива до вратата. Обръща се към него, преди да излезе, и вижда, че той заспива.

РАЙНА

(*на вратата*) Няма да заспите, нали? (*Той протърторва неразбираемо; тя се връща до него и го разстърсва.*) Чувате ли ме? Събудете се, заспивате.

МЪЖЪТ

Ха? Заспи...? О, не: в никакъв случай. Само си мислех. Всичко е наред; напълно буден съм.

РАЙНА

(*строго*) Моля ви, стойте прав, докато ме няма. (*Той се надига неохотно.*) През цялото време.

МЪЖЪТ

(*Каапушка се прав.*) Разбира се. Разбира се, можете да разчитате на мен.

Райна го поглежда със съненици. Той ѝ се усмихва леко. Тя тръгва неохотно, пред вратата се обръща отново, почти го хваща в прозавка. Излиза.

МЪЖЪТ

(*сънено*) Сън, сън, сън, съ... (*Думите се провлачват в мърторене. Събужда се отново от шока, преди да падне.*) Къде съм? Това искам да знам: къде съм? Трябва да стоя буден. Само опасност може да ме задържи буден; помни: опасност, опасност, опасност, опас... (*Провлачва отново; нов шок.*) Къде е опасността? Тря'а да я намеря. (*Започва объркано да търси из стаята.*) Какво търся? Сън – опасност – не знам. (*Натъква се на леглото.*) Ах, да, сега знам. Добре тогава. Ще си полегна, но не за да спя. Не заспивай, защото те грози опасност. Дори няма да легна; само ще седна. (*Сяда на леглото. Лицето ѝ засиява.*) Ах! (*С цаптаива въздишка*

потъва назад и се отъва на леглото; с последни усилия вдига ботушите си на леглото и моментално заспива дълбоко. Катерина влиза с Райна.)

РАЙНА

(Поглежда към отоманката.) Изчезнал е! Тук го оставих.

КАТЕРИНА

Тук! Тогава явно се е спуснал надолу по...

РАЙНА

(Визда го.) Ох! *(Сочи към него.)*

КАТЕРИНА

(Възмутена) Ха така! *(Тръгва към леглото; Райна я следва от другата страна на леглото.)* Здраво е заспал. Безсрамник.

РАЙНА

(разтревожено) Шшшт!

КАТЕРИНА

(Побутва го.) Господине! *(Побутва го по-силено.)* Господине!! *(Раздрусва го.)* Господине!!!

РАЙНА

(Хваща ръката ѝ.) Стига, мамо, горкият. Изтощен е. Остави го да спи.

КАТЕРИНА

(Пуска го и се обръща учудена към Райна.) Горкият! Райна!!! *(Гледа строго към дъщеря си. Мъжът спи дълбоко.)*

ДЕЙСТВИЕ ВТОРО

6 март 1886 г., в двора на къщата на майор Петков. Приятна пролетна утрин: дворът е свеж и подреден. През оградата се виждат върховете на минарета в малък град, който е разположен в долина. Малко по-далеч се издига балканът и оформя пейзажа. Ако от двора се гледа към балкана, къщата е от лявата страна; от къщата към двора се вижда по малко стъбици. Отдясно се вижда портата на конюшната, която почти влиза в двора. Около къщата растат плодови дървета, по храстите е закачено съхнещо пране. Малка пътека минава пред къщата и се надига с около две стъпала, преди да се скрие зад ъгъла. В средата на двора върху малка маса е сложена закуска, джезве за турско кафе, чаши, хлебчета и до нея – два дървени стола; чашиите са вече използвани, а хлебчетата начупени. Отдясно, на стената, е подпряна дървена скамейка.

Лука, с цигара в ръка, е застанала между масата и къщата, обърнала е гръб ядосано на слуга, който ѝ се кара. Той е на средна възраст: има спокоен темперамент и ниска, но проникателна интелигентност; цени статута си на прислуга и си прави точно сметката без изчисления илюзии. Облечен е с бяла българска носия: елек с бродирани кантове, пояс, широки панталони и декорирани гаташи. Главата му е обръсната до темето и му придава високо японско чело. Казва се Никола.

НИКОЛА

Предупреждавам те отсега, Лука, поправи си поведението. Познавам господарката. Толкова е високомерна, че през ум не ѝ минава, че слуга би се осмелил да ѝ покаже неуважение; но ако само заподозре, че не я слушаш, ще бъдеш изгонена.

ЛУКА

Не я слушам. Няма да ѝ се подчиня. Какво ми пука за нея?

НИКОЛА

Ако се скараш със семейството, никога няма да мога да се ожена за теб. Все едно, че си се скарала с мен.

ЛУКА

Вземаш нейната страна срещу мен, нали?

НИКОЛА

(спокойно) Аз винаги ще се уповавам на добрата воля на семейството. Когато прекъсна службата си при тях и си отвори магазин в София, те ще ми докарват половината от капитала; лоша дума от тях може да ме разори.

ЛУКА

Ти нямаш силен дух. Само да ги хвана, че казват лоша дума за мен, ще видят те.

НИКОЛА

(със съжаление) Очаквах да си по-разумна, Лука. Млада си още, млада.

ЛУКА

Да. Затова и ме харесваш, нали. Млада съм, но пък знам семейни тайни, които те не биха искали да излязат наяве. Нека се скарат с мен, ако им стиска.

НИКОЛА

(съчувствено, но строго) Знаеш ли какво биха направили, ако те чуеха да говориш така?

ЛУКА

Какво могат да направят?

НИКОЛА

Да те обвинят в лъжа и да те уволнят. Кой би повярвал на историите ти след това? Кой би те взел на работа? Кой от тази къща би се осмелил някога да говори с теб? Колко дълго ще оставят на баща ти имотеца? *(Лука нервно хвърля цигарата си и я застъпва.)* Дете, не ти е ясно каква власт имат тези хора върху такива като теб и мен, когато се опитаме да надигнем глави срещу тях. *(Приближава се към нея и снишава глас.)* Виж ме мен; от десет години им служа. Мислиш, че не знам тайни ли? Господарката би дала хиляда лева, за да не разбере господарят онова, което аз знам за нея. Знам за него неща, дето няма да спрат устата на господарката за поне шест месеца, ако ѝ ги кажа. Знам неща за Райна, които ще ѝ развалят годежа със Сергус, ако...

ЛУКА

(Обръща се рязко към него.) Откъде знаеш? Никога не съм ти споделяла!

НИКОЛА

(Отваря очи лукаво.) Аха, това ти е тайничката, а? Мина ми през ум, че може да е нещо от моя род. Та, послушай ми съвета и покажи уважение; и направи така, че господарката да вярва, че може да разчита на теб да си държиш езика зад зъбите и да служиш на семейството вярно, независимо какво знаеш и не знаеш. На тях това им се нрави, а така и ти ще можеш да изкараш най-много от тях.

ЛУКА

(с ненавист) Имаш слугинска гуша, Никола.

НИКОЛА

(свглашително) Да, това е тайната на успеха в слугуването.

От страната на конюшната се чува силно чуване по дървена врата с дръжката на камшик.

МЪЖКИ ГЛАС

(отвън) Алоу! Алоу! Никола!

ЛУКА

Господарю! Завърнали сте се от войната!

НИКОЛА

(бърза.) Слушай, Лука, войната е свършила. Бягай да донесеш кафе. (Той отива в конюшната.)

ЛУКА

(Докаато слага джезвето и чашиите върху подноса и ги носи към къщата.) Никога няма да успееш да ми направиш гушата слугинска.

Майор Петков се задава от двора пред конюшната, следван от Никола. Той е веселяк, жив, безличен, не особено изискан мъж на около 50 години. Неатбизиозен по характер, освен ако не става дума за парите и мястото му в обществото, но в момента е силно доволен от ранга, който войната му е донесла, и значимостта му в града. Високият градус на храбрия патриотизъм, който нападението на сърбите е събудило у българите, още го държи, но е явно радостен, че си е отново вкъщи.

ПЕТКОВ

(Сочи към масата с камшика си.) Закуска навън, а?

НИКОЛА

Да, господарю. Господарката и госпожица Райна току-що се прибраха.

ПЕТКОВ

(Сяда и се оглежда.) Отигди вътре, кажи им, че съм се върнал и ми донеси кафе.

НИКОЛА

Игва, господарю. (Влизва в къщата. Посреща го Лука с кафето, чиста чаша и бутилка бренди върху поднос.) Каза ли на господарката?

ЛУКА

Да, игва.

Никола влиза в къщата. Лука носи кафето на масата.

ПЕТКОВ

Ама сърбите не са избягали с теб, а?

ЛУКА

Не, господарю.

ПЕТКОВ

Правилно. Донесе ли ми коняк?

ЛУКА

(Слага бутилката на масата.) Ето, господарю.

ПЕТКОВ

Ха така. *(Налива си маляко в чашата.)*

Катерина, която тоакова рано не е напъвано готова с тоалета си, е сложила престака върху красива, но видимо износена официална рокля; вързала черната си коса с червена забрадка и с турски чехли, обути на бос крак, се загава от къщата - изгласява величествено при всякакви обстоятелства. Лука влиза в къщата.

КАТЕРИНА

Скъпи ми Пол, каква изненада за всички ни! *(Навежда се над стола му да го целуне.)* Донесоха ли ти кафе?

ПЕТКОВ

Да. Лука се погрижи за мен. Войната свърши. Договорът бе подписан преди три дни в Букурещ. Декретът за демобилизирането на армията ни бе издаден вчера.

КАТЕРИНА

(Скача права, със святкащи очи.) Пол, да не се оставихте на австрийците да ви накарат да подпишете мирен договор?

ПЕТКОВ

(хрисито) Скъпа, мен никои не ме е питал. Какво можех да направя аз? *(Тя сяда и се обръща настрана от него.)* Но разбира се, погрижихме се договорът да бъде достоен. Обявен бе мир...

КАТЕРИНА

Мир!

ПЕТКОВ

(Успокоява я.) Но не приятелски отношения, запомни това. Искаха да включат такава клауза, но аз настоях да я махнат. Какво друго можех да сторя?

КАТЕРИНА

Можеше да анексирате Сърбия и да направите княз Александър император на Балканите. Аз това бих направила.

ПЕТКОВ

И за миг не се съмнявам, скъпа. Но тогава щеше да се наложи да превзема цялата Австрийска империя, а това щеше да ме задържи за много дълго време далеч от теб. Липсваше ми много.

КАТЕРИНА

(Предава се.) Ах! *(Подава си ръката нежно през масата, за да хване неговата.)*

ПЕТКОВ

Как си, скъпа?

КАТЕРИНА

Ох, обичайните възпаления на гърлото, нищо друго.

ПЕТКОВ

(убедително) Защото си миеш врата всеки ден. Колко пъти да ти казвам?

КАТЕРИНА

Глупости, Пол.

ПЕТКОВ

(с кафе и цигара в ръка) Не са на добро тези нови обичаи. Всичко това миене не може да е добре за здравето: не е нормално. Имаше един англичанин във Филипополис, който се миеше със студена вода всяка сутрин, след като стане. Отвратително! Всичко това идва от англичаните – климатът им ги мърси толкова много, че постоянно се мият. Виж баща ми! Цял живот не се е къпал и живя до 98 – най-здравият човек в България. Не ми е дерт да се умия веднъж седмично за прег хората, но всеки ден си е направо смешно.

КАТЕРИНА

Още си варварин по гуша, Пол. Надявам се, държал си се прилично пред руските офицери.

ПЕТКОВ

Постарах се, колкото можях. Не забравих и да им кажа, че имаме библиотека.

КАТЕРИНА

Ох, ама не им каза, че имаме и електрически звънец в нея. Накараха да ни го поставят.

ПЕТКОВ

Какво е електрически звънец?

КАТЕРИНА

Натискаш едно копче, нещо изгрънчава в кухнята и Никола тутакси идва.

ПЕТКОВ

Що не му извикаш?

КАТЕРИНА

Цивилизованите хора никога не викат слугата. Това го научих, докато те нямаше.

ПЕТКОВ

Добре, чакай да ти кажа и аз какво научих. Цивилизованите хора не си простират прането на видимо място, така че би било добре всичко това (*Сочи къде дрехите по храстите.*) да го преместиш.

КАТЕРИНА

Ох, това е абсурдно, Пол. Не ми се вярва истински изисканите хора да забелязват такива неща.

СЕРГИУС

(Чука на портата на конюшната.) Отвори, Никола.

ПЕТКОВ

Ето го и Сергиус. *(Извиква.)* Ало, Никола.

КАТЕРИНА

Ох, не викай, Пол; наистина е неприятно.

ПЕТКОВ

Глупости! *(Извиква още по-силено.)* Никола!

НИКОЛА

(Появява се на вратата на къщата.) Да, господарю.

ПЕТКОВ

Ти глух ли си? Не чуваш ли, че майор Саранов чука? Доведи го тук. *(Произнася итето с ударение на втората сричка: Саранов.)*

НИКОЛА

Да, господин майор. *(Отправя се към двора на конюшната.)*

ПЕТКОВ

Трябва да поговорим със Сергиус, скъпа моя, преди Райна да го отдели от нас. Душчката ми изкара, че не го повишихме. Само не ме намесвай, моля те.

КАТЕРИНА

Наистина трябва да го повишат, след като се ожени за Райна. А и гържавата ни трябва да настоява да има поне един свой генерал.

ПЕТКОВ

Да, че тогава да хвърля на вятъра цели бригади вместо полкове. Няма смисъл, скъпа: дори и малък шанс няма за повишение, докато не сме напълно сигурни, че ще има дълъг мир.

НИКОЛА

(Обявява от портата.) Майор Сергиус Саранов! *(Отива в къщата и веднага се връща с трети стол, който слага на масата. След това се оттегля.)*

Майор Сергиус Саранов, оригиналът от портрета в стаята на Райна, е висок, романтично привлекателен мъж, с дръзка физика, висок дух и ярко въображение на баалкански войвода. Това, което го отличава, е, че има цивилизован вид. Вездите му, извити в краищата като въпросителни; ревниво бдителните му очи; тънкият остър и чувствителен нос, въпреки заядливата висока гърбица; широките ноздри и изтъкналата брадичка не биха били чужди в парижки салон, което показва, че находчивият изобретателен варварин е с доста критична проницателна склонност, активно извила се след настъп-

ването на западната цивилизация на Балканите. Резултатът е съвсем същият като този, който началото на деветнадесети век носи на Англия: тоест байронизъм. От своите мрачни мисли върху непрекъснатите си провали, както и тези на другите, да устои на идеалите си; от последващата цинична ненавист към човечеството; от наивната вяра в безусловната валидност на идеите му и в низостта на света, който ги игнорира; от подигравателното жъло на дребните разочарования, които всеки час, прекаран сред хора, носи на патетичните му възгледи, той е придобил наполовина трагично, наполовина иронично изражение - една мистериозна сянка на настроения, която предполага странно и потресаващо минало, неоставило нищо друго освен неутиращото уеризение, с което Чайлд Харолд пае ни бабите на английските си съвременници. Ясно е, че съвършеният, идеален герой на Райна го няма тук или където и да било другаде. Катерина е много по-запалена по Сергиус, отколкото гъщеря ѝ, и много по-малко резервирана в изявата на възторжените си чувства към него. Когато той се появява на портата, тя става, въодушевено. Петков е явно по-малко заинтересуван от присъствието му.

ПЕТКОВ

Вече си тук, Сергиус! Рагвам се да те видя!

КАТЕРИНА

Скъпи мой Сергиус! *(Вдига напред двете си ръце.)*

СЕРГИУС

(Целува ги изключително галантно.) Скъпа, майко, ако мога така да те наричам.

ПЕТКОВ

(схъ) Тъща, Сергиус, тъща! Седни да пиеш кафе.

СЕРГИУС

Благодаря, не желая кафе. *(Оттегля се от масата, като покъзва лека неприязън към удовоствието, с което Петков си пие кафето, и се обляга самодоволно на парпета на стълбите.)*

КАТЕРИНА

Изглеждаш великолепно. Службата ти се е отразила добре. Всички тук са полудели по теб. Във възторг сме от щурма на кавалерията ти.

СЕРГИУС

(с тежка ирония) Мадам, това беше възходът и падението на военната ми кариера.

КАТЕРИНА

Как така?

СЕРГИУС

Спечелих битката по неправилния начин, докато нашите велики руски генерали я губеха по правилния. Накратко, развалих им плановете и им нараних самочувствието. Двама казашки полковници разгромиха собствените си полкове, като следваха най-верните принципи на военната наука. Двама майор-генерали бяха убити точно според военния етикет. Двамата полковници сега са генерали, а аз съм си все още прост майор.

КАТЕРИНА

Няма да останеш такъв, Сергиус. Жените са на твоя страна и те ще се погрижат да получиш справедливост.

СЕРГИУС

Твърде късно е. Изчаках да се подпише мирният договор и си подадох оставката.

ПЕТКОВ

(Изтърква чашата си от почуда.) Оставката!

КАТЕРИНА

Ох, трябва да я оттеглиш!

СЕРГИУС

(с прегерен, решителен апломб) Аз никога не се оттеглям.

ПЕТКОВ

(озадачен) Кои да предположи, че би направил такова нещо?

СЕРГИУС

(пааненно) Всеки, който ме познава. Но достатъчно сме говорили за мен и моите дела. Как е Райна, къде е?

РАЙНА

(Изведнъж се появява зад ъгъла на къщата и застава на стълбите на пътеката.) Тук е Райна.

Застава в чаровна поза, докато всички се обръщат към нея. Облечена е с бледозелена копринена фуста, отгоре с драпирана тънка рокля в екрю със златни бродерии. На главата си е сложила таака ориенталска шапка с етини златни пайети. Сергиус се отправя интусивно към нея. С изискан жест тя подава ръка, той колебливо рицарски и я целува.

ПЕТКОВ

(Обръща се настрана към Катерина, изтънен с гордост.) Чудно, нали! Винаги се появява в точния момент.

КАТЕРИНА

(остро) Да, изчаква, докато той дойде. Отвратителен е този нечн навик.

Сергиус повесжда Райна с демонстративна галантност. Когато стигат до масата, тя се обръща с леко китане, а той ѝ се покланя; разделят се – той отива да ястото си, а тя застава зад стола на баща си.

РАЙНА

(Навежда се и целува баща си.) Скъпи тате, добре си дошъл!

ПЕТКОВ

(Гапи я по бузата.) Малкото ми момиченце. *(Целува я. Тя отива до стола, оставен от Никола за Сергиус, и сяда.)*

КАТЕРИНА

Значи, вече не си в армията, Сергиус?

СЕРГИУС

Вече не съм. Войната, скъпа госпожо, е изкуството на страхливца да атакува безмилостно, когато е силен, и да се пази, когато е слаб. Това е цялата тайна на победата в сражението. Хвани врага си, докато е уязвим, и никога, при никакви обстоятелства, не се сражавай с него на равни начала.

ПЕТКОВ

Не ни оставиха да се бием наравно едни срещу други. Но явно войниклъкът си е занаят, както всеки друг занаят.

СЕРГИУС

Точно така. Обаче аз нямам амбиции да се изявявам като занаятчия; затова и послушах съвета на онзи търгащ – капитана, който уреди размяната на затворници с нас при Пирот, и се отказах.

ПЕТКОВ

Кой? Онзи швейцарец ли? Сергиус, откак я направихме, често си мисля за тази размяна. Прекара ни с конете той.

СЕРГИУС

Разбира се, че ни прекара. От малък се занимава с продаването на коне; баща му има хотели и конеферми. *(с подправен ентусиазъм)* А той беше един войник – от глава до пети! Ако само бях купил конете на кавалерията си, вместо така лекомислено да я хвърлям в опасност, досега щях да съм станал фелдмаршал!

КАТЕРИНА

Швейцарец? Какво търси той в сръбската армия?

ПЕТКОВ

Доброволец, разбира се: усъвършенства се професионално. *(Подстихва се.)* Нямаше да можем и да започнем да се бием, ако не бяха чужденците да ни покажат как – идея нямахме как да воюваме, както и сърбите. Абе, без чужденците и война нямаше да има.

РАЙНА

Има ли много швейцарски офицери в сръбската армия?

ПЕТКОВ

Не. Само австрийци, а нашите бяха само руски. Този беше единственият швейцарски офицер, на когото се натъкнах. Никога не бих повярвал отново на швейцарец. Подлъга ни да разменим петдесет здрави мъже за двеста кавалерийски коня, дето и за ядене не ставаха!

СЕРГИУС

Бяхме като две деца в ръцете на този изпечен войн, майоре, като две деца.

РАЙНА

Как изглеждаше той?

КАТЕРИНА

Ох, Райна, какъв глупав въпрос?

СЕРГИУС

Приличаше на пътуващ търговец в униформа. Буржоа от главата до петите.

ПЕТКОВ

(Подстихвайки се.) Сергиус, разкажи на Катерина онази странна история, дето един от неговите приятели ни разправи за това как той успял да се измъкне след Сливница.

СЕРГИУС

(с горчива ирония) Ох, да, такава романтична история! Явно швейцарецът е служил в същата батарея, която аз така непрофесионално атакувах. Като един истински боец, той тръгнал да бяга, наред с останалите, докато нашата кавалерия ги следва по петите. За да се спаси, се покатери по един улук и влязъл в спалнята на българска мома, която пленил с убедителните си търговски маниери. Тя скромно разговаряла с него за около час и след това повикала майка си, за да не се опетни моминството ѝ. Госпожата също била очарована и беглецът бил изпратен да си ходи на сутринта, преоблечен със старата куртка на господаря на къщата, който бил на фронта.

РАЙНА

(Става с подчертана тържественост.) Службата явно те е направила госта груб, Сергиус. Не съм си и помислила, че би си позволил да разкажеш такава история в мое присъствие. *(Обръща се на другата страна студено.)*

КАТЕРИНА

(Също става.) Райна е права, Сергиус. Ако такива жени съществуват, можеш да ни спестиш историите за тях.

ПЕТКОВ

Глупости. Кой го е еня?

СЕРГИУС

(засрамен) Не, Петков. Не бях прав. *(към Райна с искрена стиреност)* Моля те, извини ме. Държах се отвратително. Прости ми, Райна. *(Тя се покланя свържано.)* И вие, госпожо. *(Катерина се покланя любезно и сяда. Той продължава сериозно, отиово обвърнат*

към Райна.) Срещите ми с тъмната страна на живота през последните няколко месеца ме превърнаха в циник, но не биваше да показвам цинизма си тук и най-малко в твое присъствие, Райна. Аз... *(Тук се обръща към останалите и явно се подготвя да започне друга реч, но майор Петков го прекъсва.)*

ПЕТКОВ

Глупости и безмислици, Сергиус! Прекалено много се впрягаши за нищо: гъщерята на един войник трябва да понася безпроблемно малко по-сурови приказки. *(Надига се.)* Ела, време е да си свършим работата. Трябва да решим как да закараме тези три полка до Филипополис. Няма фураж за конете по пътя през София. *(Тръгва към къщата.)* Хайде, идвай. *(Сергиус тръгва след него, но Катерина става и се намесва.)*

КАТЕРИНА

Ох, Пол, не можеш ли да оставиш Сергиус за момент? Райна почти не го е видяла. Може би аз ще мога да ти помогна с полковете.

СЕРГИУС

(Протестира.) Скъпа госпожо, това е невъзможно; вие...

КАТЕРИНА

(Спира го закачаливо.) Ти стои тук, скъпи ми, Сергиус; няма какъде да се бърза. Аз имам да си кажа една-две приказки с Пол. *(Сергиус се поканя почтително и се оттегля назад.)* А сега, скъпи *(Хваща Петков под ръка.),* ела да ти покажа електрическия звънец.

ПЕТКОВ

Ох, много добре, много добре.

Визват в къщата застени. Сергиус, останал насаме с Райна, гледа устрояно към нея, уплашен, че все още е обидена. Тя се устива и му подава ръцете си.

СЕРГИУС

(забързан към нея) Прости ли ми?

РАЙНА

(Слага ръцете си на рамената му и поглежда нагоре към него с възхищение и почит.) Моят герой! Моят крал!

СЕРГИУС

Моята кралица! *(Целува я по челото.)*

РАЙНА

Как ти завиждах, Сергиус! Че си там, на бойното поле, където си имал възможност да докажеш, че си достоен за всяка жена; а аз си стоях бездейно вкъщи, с мечтите си, безполезна, без да върша нищо, което да ми даде правото да кажа, че съм достойна за всеки мъж.

СЕРГИУС

Най-скъпата ми, всички мои дела са твои. Ти ме вдъхнови. Прекарах войната като рицар в гвубой, наблюдаван от неговата любима.

РАЙНА

Дори и за момент не си напускал мислите ми. *(тържествено)* Сергиус, мисля, че двамата сме намерили възвишената любов. Когато си мисля за теб, никога не бих постъпила грешно, не бих имала ниски помисли.

СЕРГИУС

Моята дама е светец! *(Прегръща я нежно.)*

РАЙНА

(Отвърща на прегръдката му.) Мой повелител и...

СЕРГИУС

Шшшт! Нека аз да съм поклонникът, скъпа. Нямах представа колко недостоен е дори и най-добрият мъж за безграничната преданост на една жена!

РАЙНА

Вярвам ти. Обичам те. Никога няма да ме разочароваш, Сергиус. *(Чуват Лука да пее в къщата и се разделят.)* Не мога да съм истинска пред нея, сърцето ми е толкова пълно. *(Лука излиза от къщата с поглед в ръка. Приближава се до масата и започва да я чисти с гръб към тях.)* Ще си взема шапката и после можем да отидем на разходка до обяд. Това ще ти хареса ли?

СЕРГИУС

Побързай. Пет минути без теб са като пет часа. *(Райна се качва бързо по стъпалите; преди да влезе, се обръща към него, маха му и му изпраща въздушна целувка. Той гледа след нея почувствено за момент; след това се обръща бавно с възторжено лице, сияещо от външение. Обръщането променя поведението му, в центъра на което попадат изтъкналите задни части под двойната престилка на Лука. Вниманието му незабавно е съсредоточено върху Лука. Тайно поглежда към нея и игриво засуква тустак с дясната ръка, докато лявата е на хъбака му. Накрая затропва с пети в нещо като конен тръс, стига до другата страна на масата, която тя чисти, и казва.)* Лука, знаеш ли какво е възвишена любов?

ЛУКА

(очудена) Не, господине.

СЕРГИУС

Много уморително нещо е, независимо колко продължава. Човек има нужда от малко освобождаване след нея.

ЛУКА

(невинно) Може би едно кафе да ви супя, господине? *(Посяга през масата към джезвото.)*

СЕРГИУС

(Хваща ѝ ръката.) Благодаря, Лука.

ЛУКА

(Прави се, че се дърпа.) Ох, господине, знаете, че нямах това предвид. Изглеждаме странно!

СЕРГИУС

(Приближава се до масата и я придъртва към себе си.) Аз се чудя на себе си, Лука. Какво би казал Сергиус, героят от Сливница, ако ме види сега? Какво би казал Сергиус, радателят на възвишената любов, ако ме види сега? Какво биха казали шестимата Сергиусовци, които непрекъснато изскачат от тази моя красива фигура, ако ни хванат тук? *(Пуска нейната ръка и повко пролушва своята през кръста ѝ.)* Намираш ли фигурата ми за привлекателна, Лука?

ЛУКА

Пуснете ме, господине. Ще ме посрамите. *(Тя се опитва да се изтъкне, но той е неутониат.)* Ох, ще ме пуснете ли?

СЕРГИУС

(Гледа я право в очите.) Не.

ЛУКА

Тогава се гръпнете назад, за да не се виждаме. Помислете малко.

СЕРГИУС

Ах, да. Правилно. *(Завежда я в предверието на конюшната, където не могат да ги видят от къщата.)*

ЛУКА

Може да са ни видели през прозореца. Госпожица Райна сигурно ви е наблюдавала тайно през прозореца.

СЕРГИУС

(Пуска я, като ужиаен.) Доскоро, Лука. Аз може да не съм достоен за възвишената любов, но ти не я обиждай.

ЛУКА

За нищо на света, господине. Мога ли да продължа да си върша работата сега, моля?

СЕРГИУС

(Отново я хваща през кръста.) Ти си една привлекателна малка магьосница, Лука. Ако беше влюбена в мен, би ли ме шпионирала през прозореца?

ЛУКА

Ами, вижте, господине, тъй като сте шестима, ще имам много обекти за наблюдение.

СЕРГИУС

(оцарован) Колкото остроумна, толкова и хубава. *(Опитва се да я целуне.)*

ЛУКА

(Избягва го.) Не, не искам целувки. Всички господа и госпожи си приличате; любии се с мен зад гърба на госпожица Райна и тя прави същото зад твоя.

СЕРГИУС

(Отдръпва се крачка назад.) Лука!

ЛУКА

Това показва колко малко ви е с нея.

СЕРГИУС

(Стеня пратеаския тон със сгрязваща учтивост.) Ако искаш разговорът ни да продължи, Лука, трябва да ти е ясно, че един джентълмен не обсъжда поведението на годеницата си с нейната прислуга.

ЛУКА

Толкова е трудно да се разбере кое е право според джентълмена. Помислих си след вашия опит да ме целунете, че сте се отказали да бъдете толкова придирчив.

СЕРГИУС

(Обръща ѝ гръб, удря се по челото и тръгва обратно към двора на къщата.) Дявол! Дявол!

ЛУКА

Ха! Ха! Надявам се поне единият от шестима ви да е като мен, господине, макар и да съм само прислуга на госпожица Райна. *(Връща се към почистването на масата, без да обръща внимание на Сергиус.)*

СЕРГИУС

(Говори си.) Кой от шестимата е истинският мъж? Това е въпросът, който ме тормози. Един от тях е герой, друг палячо, трети лицемер, четвърти – сигурно малко мошеник. *(Спира за секунда, поглежда тайно към Лука и добавя с дълбоко огорчение.)* И поне един е страхливец: ревнив, както всички страхливци. *(Отива до масата.)* Лука.

ЛУКА

Да.

СЕРГИУС

Кой е моят съперник?

ЛУКА

От мен това няма да научите, ни за пари, ни за любов.

СЕРГИУС

Защо?

ЛУКА

Няма значение защо. Освен това ще ме изгадете, че съм ви казала, и ще си изгубя работата.

СЕРГИУС

(Вдига си дясната ръка за тържествена каства.) Не, в името на... *(Възмира се, отпуска ръката си и довършва язвително)...* на мъж, който е способен да се държи така, както аз се държах през последните пет минути. Кой е той?

ЛУКА

Не знам. Не го видях. Само чух гласа му през вратата на нейната стая.

СЕРГИУС

Проклятие. Как смееш?

ЛУКА

(Отстъпва назад.) Ох, не възнамерявам да ви навреда; не приемайте гумите ми по този начин. Госпожицата знае, че знам. И да ви кажа, че ако този господин се върне отново тук, госпожица Райна ще се ожени за него. Има разлика между начина, по който вие се държите един с друг, и истинския начин.

Сергиус усеща как го побиват тръпки, сякаш някой го е наругал. После със стразено лице закрива свирепо към нея и я сграбчва над лактите с две ръце.

СЕРГИУС

Сега ме слушай.

ЛУКА

(Треща от болка.) Не толкова силно, причинявате ми болка.

СЕРГИУС

Това няма значение. Накърни достойнството ми, като ме направи част от твоето подслушване. И изневери на госпожицата си.

ЛУКА

(Извива се.) Моля...

СЕРГИУС

Това показва, че си една отвратителна, жалка, обикновена глупачка със слугинска душа. *(Пуска я сякаш е нещо тръсно; отвърсвайки ръцете си, се обръща към скамейката на стената, където сяда с глава настрани, трачно замислен.)*

ЛУКА

(Хаенци ядосано и опитва натъртените си ръце.) Знаете как да причинявате болка с гуми и със сила. Но на мен не ми пука. Сега разбрах, че каквато съм аз, такъв сте и вие. Що се отнася до нея, тя е лъжкinya, а възвишеният ѝ дух е измама; аз струвам колкото шест такива като нея. *(Разтърсва ръце от причинената болка и тръсва глава назад. Продължава работата си, като подрежда посудата на подноса.)*

Той гледа към нея с подозрение. Тя свършва с подреждането на подноса и го завива с покривката на масата. Преди да вдигне всичко от масата, той се надига.

СЕРГИУС

Лука. *(Тя спира и го поглежда дръзко.)* Един дженгълмен няма право да наранява жена при каквито и да било обстоятелства. *(С дълбоко стирение сваля шапката си.)* Моля за твоята прошка.

ЛУКА

Таквова извинение може да задоволи една дама, но от каква полза е то за една прислужница?

СЕРГИУС

(Замеля грубо накърненото си кавалерство с горчив смях и казва пренебрежително.) Ох, търсиш отплата за нараняването. *(Слага военната си шапка и изкарва пари от джобовете си.)*

ЛУКА

(Очите ѝ се изпяват със съзвучие, така и да не ѝ се ще.) Не, искам болката да ми мине.

СЕРГИУС

(Отрезвен от нейния тон.) Как? *(Тя навива ръкава си на лявата ръка, хваща я с дясната ръка и поглежда към натъртеното място. След това вдига глава и поглежда право към него. Накрая, с жест на превъзходство му подава ръката си да я цауне. Учуден, той първо поглежда към нея, после към ръката, отново към нея, колебае се и тогава категорично възкликва.)* Никого! *(И се отдръпва колкото се може по-надалече.)*

Ръката ѝ пада. Без нито дума и с ненакърнено достойнство, тя тръгва с подноса; когато набавкава къщата, Райна се появява с шапка и палто, модерни в изминалата 1885 година. Лука ѝ прави гордо път и посве ваиза в къщата.

РАЙНА

Готова съм. Какво има? *(шеговито)* Да не си флиртувал с Лука?

СЕРГИУС

(сприхаво) Не, не. Как може да си помислиш такова нещо?

РАЙНА

(стутена) Прости ми, скъпи. Пошегувах се. Толкова съм щастлива днес.

Той отива бързо до нея и в знак на извинение целува ръката ѝ. Катерина се появява на стъбите и им извиква.

КАТЕРИНА

(Слуза по стъбите.) Съжалявам, че ви безпокоя, деца, но Пол се е побъркал с тези три полка. Не знае как да ги изпрати до Филипополис и възразява срещу всяко мое предложение. Трябва да дойдеш да му помогнеш, Сергиус. Той е в библиотеката.

РАЙНА

(разочарована) Но ние тъкмо отивахме на разходка.

СЕРГИУС

Няма да се бавя много. Дай ми само пет минути. *(Побягва нагоре по стъбите.)*

РАЙНА

(Следва го до стъбите и гледа след него с едва забележимо възхищение.) Ще мина от другата страна и ще чакам пред прозорците на библиотеката. Направи така, че татко да ме види. Секунда след петата минута влизам и те изкарвам от стаята със или без полкове.

СЕРГИУС

(стеейки се) Много добре. *(Влиза в къщата.)*

Райна го гледа, докато той изчезва от погледа ѝ. След това видито се отпусна и затисена закрива напред-назад в градината.

КАТЕРИНА

Представяш ли си? Срецнали са швейцареца! Първото нещо, което баща ти ме пита, беше къде е куртката му – същата, с която изпратихме швейцареца. Добре ни погреди.

РАЙНА

(загледана затисено в чакъла на пътеката) Това малко чудовище!

КАТЕРИНА

Малко чудовище! Какво малко чудовище?

РАЙНА

Да ходи да разказва! Ох, ако ми беше пред очите, щях така да го натъпча с шоколадови бонбони, че никога да не може да проговори отново!

КАТЕРИНА

Не говори така. Кажу ми истината, Райна. Колко време беше в стаята с него, преди да дойдеш да ме извикаш?

РАЙНА

(Разко се обръща назад и прогъва да крачи в обратната посока.)
Ох, не си спомням.

КАТЕРИНА

Не може да не си спомняш. Наистина ли се качи в стаята ти, след като войниците си тръгнаха, или беше там, когато онзи офицер я претърсваше?

РАЙНА

Не. Да. Мисля, че тогава беше там.

КАТЕРИНА

Мислиш? Ох, Райна, Райна, гали някога ще се оправих? Ако Сергиус научи, всичко между вас е свършено.

РАЙНА

(раздразнително студена) Ох, знам, че Сергиус ти е любимец. По-някога ми се иска да можеше ти да се ожениш за него. Лука-прилика си му. Ще го галиш, глезиш и гледаш като никого друго.

КАТЕРИНА

(Отваря си очите много широко.) Да, така е.

РАЙНА

(капризно, почти на себе си) Често ми идва отвътре да му кажа нещо ужасно, да провокирам благоприличието му, да разгразня петте му сетива докрай. *(към Катерина на инат)* Не ми пука дали ще научи за шоколадовия войник. Донякъде ми се ще да научи. *(Отново се обръща и весело закрива по пътеката до вгъла на къщата.)*

КАТЕРИНА

А аз какво ще кажа на баща ти, моля?

РАЙНА

(през рамо, от второто стъпало) Ох, горкият татко. Сякаш ще направи нещо. *(Свива зад вгъла и се скрива от поглед.)*

КАТЕРИНА

(Гаеда сгед нея и потрива даани.) Ох, само да беше с десет години по-малка. *(Лука се появява от къщата с поднос, който носи до крака си.)*

ЛУКА

Един джентълмен чака на вратата, госпожо. Сръбски офицер.

КАТЕРИНА

(разгорещена) Сърбин! Как смее? *(Спира се рязко.)* Ох, забравих. Вече сме в мирни отношения. Защо пък да не поискаме да идват да ни правят комплименти всеки ден. Ами, щом е офицер, защо не кажеш на господаря? Той е в библиотеката с майор Саранов. Защо дойде при мен?

ЛУКА

Ами, той пита за вас, госпожо. И не мисля, че ви познава – каза господарката на къщата. Даде ми тази бележка за вас. *(Изважда така картичка от пазвата си, слага я на подноса и я подава на Катерина.)*

КАТЕРИНА

(чете) Капитан Бълнтчи. Това е немско име.

ЛУКА

Швейцарско, мисля, госпожо.

КАТЕРИНА

(Сепва се, което кара Лука да се дръпне назад.) Швейцарец? Как изглежда?

ЛУКА

Носи огромна чанта, госпожо.

КАТЕРИНА

Ох, небеса! Дошъл е да върне куртката. Изпрати го да си ходи; кажи му, че не сме си вкъщи; кажи му да си остави адреса. Аз ще му пиша. Ох, спри. Тоба не става. Чакай! *(Сяда на един стол, за да измисли какво да прави. Лука чака.)* Господарят ти и майор Саранов са заети в библиотеката, нали?

ЛУКА

Да, госпожо.

КАТЕРИНА

(решително) Доведи сжентълмена тук веднага! *(заповедно)* И бъди много учтива с него! Не се бави! Чакай! *(Взема подноса от нея.)* Остави това тук и се върни право при него!

ЛУКА

Да, госпожо. *(тръбва)*

КАТЕРИНА

Лука!

ЛУКА

(спира се) Да, госпожо.

КАТЕРИНА

Вратата на библиотеката затворена ли е?

ЛУКА

Мисля, че е, госпожо.

КАТЕРИНА

Ако не е, затвори я, като минеш оттам.

ЛУКА

Да, госпожо.

КАТЕРИНА

Спри! *(Лука спира.)* Ще тръбва да си тръгне от тази страна. *(Показва портата към конюшнята.)* Кажи на Никола да му донесе чантата тук след него. Да не забравиш.

ЛУКА

(учудена) Чантата му?

КАТЕРИНА

Да, тук, колкото се може по-бързо. *(разпазено)* Побързай! *(Лука влиза в къщата. Катерина сваля прещиаката си и я захвърля зад един храст. После взема подноса и го използва като огледало, сваля забрадката си и също я захвърля зад храста. Понагаа се си косата, изтъва си рокаята и придобива приличен вид.)* Ох, как? Как? Как може мъж да е такъв глупак? Да избере точно този момент! *(Лука се показва на вратата на къщата и обявява капитан Бънтчли. Застава встрани на стъбите, за да го тусне да тине, и се прибира в къщата. Това е мъжът от среднощната визита в стаята на Райна - чист, сресан, с елегантна униформа, безгрижен, но със сигурност е същият мъж. В момента, в който Лука обръща гръб, Катерина се втурва към него и започва да го увещава.)* Капитан Бънтчли, много се радвам да ви видя, но тръбва да напуснете къщата веднага. *(Той поддига вежди.)* Мъжът ми току-що се прибра от войната с бъдещия ми зет и не знаят нищо за вас. Ако научат, последствията ще бъдат ужасни. Вие сте чужденец и не разбирате взаимната неприязън, която изпитваме едни

към други със сърбите. Ние още ги мразим – мирът накара мъжа ми да се чувства като лъв, на когото са отнели плячката. Ако научи нашата тайна, никога не би ми простил, а животът на гъщеря ми ще бъде застрашен. Бихте ли си тръгнали веднага, като един истински гжентълмен и войник, преди мъжът ми да научи за вас.

БЛЪНТЧЛИ

(разочаровано, но философски) На секундата, любезна госпожо. Аз се върнах, за да ви благодаря и да върна куртката, която ми дадохте. Ако ми позволите да я извадя от чантата и я предам на слугата ви на излизане, повече няма да ви безпокоя. *(Обръща се, за да влезе в къщата.)*

КАТЕРИНА

(Хваща го за ръкава.) Ох, не си мислете, че ще си тръгнете през къщата. *(Приканва го да мине през вратата на конюшнята.)* Отпук е най-краткият път. Благодаря ви много. Радвам се, че успях да ви бъда от помощ. Довиждане.

БЛЪНТЧЛИ

А чантата ми?

КАТЕРИНА

Ще ви бъде изпратена. Оставете ми адреса си.

БЛЪНТЧЛИ

Разбира се. Позволете ми. *(Изважда кутийка за бележки и се стира, за да напише адреса си, а Катерина притира от нетърпение. Докато ѝ подава адреса, Петков, без шапка, изскача от къщата с объркано гостоприетен вид, последван от Сергиус.)*

ПЕТКОВ

(Бърза надолу по стъбите.) Съспи ми, капитан Блънтчли...

КАТЕРИНА

Ох, небеса. *(Обзета от паника, сяда на скамейката до стената.)*

ПЕТКОВ

(Прекалено зает със сърдечното си здрависване с Блънтчли, за да я забележи.)

Моите прости хора си мислели, че аз съм навън в двора, а не в – хм – библиотеката. *(Не може да спомне библиотеката, без да се почувства горд.)* Видях ви през прозореца и се зачудих защо не влизате в къщата. Саранов е с мен, помнете го, нали?

СЕРГИУС

(Отдава чест шеговито и след това си подава изискано ръката.) Добре дошли, наш приятелю враг!

ПЕТКОВ

Вече не враг, за щастие. *(несигурно)* Надявам се, идвате като приятел, а не във връзка с коне или с военнопленници.

КАТЕРИНА

Ох, като приятел идва, Пол. Тъкмо бях поканила капитан Блънтчли да остане за обяд, но той ми каза, че трябва да си ходи незабавно.

СЕРГИУС

(шеговито) Невъзможно, Блънтчли. Имаме сериозна нужда от теб. Трябва да закараме три кавалерийски полка до Филипополис, а не знаем откъде да започнем.

БЛЪНТЧАЛИ

(Изведнъж става замислен и делови.) Филипополис? Фуражът е проблемът, предполагам?

ПЕТКОВ

(нетърпеливо) Да, той е. *(към Сергиус)* С една гума му става ясна цялата картина.

БЛЪНТЧАЛИ

Мисля, че мога да ви помогна да се справите с проблема.

СЕРГИУС

Безценен мъж! Влизай. *(Стърчи над Блънтчали, свага ръка на ралото му и го повежда към стъбите. Петков ги следва.)*

Райна излиза от къщата точно когато Блънтчали свага крак на първото стъпало.

РАЙНА

Ох, шоколадовият войник!

Блънтчали замръзва. Сергиус, учуден, поглежда към Райна, после към Петков, който се извързва и поглежда жена си.

КАТЕРИНА

(свс самообладание) Скъпа Райна, не виждаш ли, че имаме гост? Капитан Блънтчали, нашият нов приятел сърбин. Райна се покланя на Блънтчали.

РАЙНА

Колко глупаво от моя страна! *(Застава в центъра на групата, между Блънтчали и Петков.)* Тази сутрин приготвих една прекрасна украса за сладоледения пудинг, а нашият Никола да вземе да сложи съдини върху нея и да я смачка. *(Към Блънтчали, победоносно.)* Надявам се, не си помислихте, че вие сте шоколадовият войник, капитан Блънтчали.

БЛЪНТЧАЛИ

(с усмивка) Честно казано, помислих си го. *(Скришиот отправя поглед към нея.)* Вашето обяснение ме успокои.

ПЕТКОВ

(с недоверие към Райна) И откога, моля, се интересуваш от готварство?

КАТЕРИНА

Ох, докато теб те нямаше. Това е поредният ѝ каприз.

ПЕТКОВ

(соннато) А Никола да не е започнал да пиѐва? Преди беше по-внимателен. Първо кани капитан Блънтчали в градината, въпреки че знае много добре, че съм в библиотеката, а после е слязъл долу и е смачкал шоколадовия войник на Райна. Ще трябва... *(Никола се появява на стъбите с чантата в ръка; слиза, свага я внимателно пред Блънтчали и чака да му наредят какво друго да прави. Всички стоят в изумление. Без да осъзнава какво е направил, Никола изглежда напълно доволен от себе си. След като си възвързва умението да говори, Петков отсича.)* Подудя ли бе, Никола?

НИКОЛА

(изненадан) Господине?

ПЕТКОВ

За какво донесе тази чанта?

НИКОЛА

По заповед на господарката, господин майор. Лука ми каза, че...

КАТЕРИНА

(прекъсва го) Моя заповед? Че аз защо ще те накарам да носиш чантата на капитан Блънтчли тук? Какви ги мислиш, Никола?

НИКОЛА

(След томентно озадачаване взема чантата и се обръща към Блънтчли с явна слугинска почитателност.) Моля да ме извините, капитане. *(към Катерина)* Моя грешка, госпожо. Надявам се, че ще ми простите. *(Покланя се и тръгва към стъбите с чантата, когато Петков се обръща към него ядосано.)*

ПЕТКОВ

Хвърли сега и чантата върху пудинга на госпожица Райна! *(Това идва в повече на Никола. Гуска чантата почти върху краката на господаря си, което предизвиква изрътжаване от негова страна.)* Изчезвай, неспоносно магаре.

НИКОЛА

(Гравва чантата и тръгва към къщата.) Да, господин майор.

КАТЕРИНА

Ох, нищо няма, Пол, не се ядосвай.

ПЕТКОВ

(на висок глас) Калпазанин. Нещо се е отпуснал, докато ме е нямало. Ще го науча аз. Пусни нехранимайко. Ще го уволня другата събота. Ще разчистя цялата къща... *(Успокояват го тияуваките на жена му и дъщеря му, които му увисват на врата галъвно.)*

КАТЕРИНА

(заедно с Райна) Чакай, чакай, чакай, не се ядосвай!

РАЙНА

(заедно с майка си) Хей, хей, хей, не още през първия ти ден у дома.

КАТЕРИНА

(заедно с Райна) Не е искал да те обиди! Бъди добър заради мен. Ш-ш-ш-ш!

РАЙНА

(заедно с майка си) Ще направя друг пудинг. Ш-ш-ш-ш!

ПЕТКОВ

(предава се) Добре, както и да е. Ела, Блънтчли, да не съм те чул да говориш за тръгване. Знаеш много добре, че скоро няма да си ходиш в Швейцария. Докато дойде време да се прибираш, ще останеш вкъщи.

РАЙНА

Ох, останете, капитан Блънтчли!

ПЕТКОВ

(към Катерина) Сега, Катерина, да знаеш, от теб го е страх. Покани го и той ще остане.

КАТЕРИНА

Разбира се. За мен ще бъде удоволствие, ако *(утолително)* капитан Блънтчли наистина желае да остане. Той знае аз какво желая.

БЛЪНТЧАЛИ

(с най-сухия военен тон) Каквото госпожата заповяда.

СЕРГИУС

(сърдечно) Решено е тогава!

ПЕТКОВ

(възторжено) Разбира се!

РАЙНА

Явно ще трябва да останете.

БЛЪНТЧАЛИ

(устихнат) Ами, щом трябва, значи трябва.

Катерина прави отчаян жест.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТО

Следобед, в библиотеката, която не прилича много на библиотека. Литературното ѝ съдържание се състои от една полица със стари евтини романи с тека подвързия, чиито корици са смачкани, покарпани с кафе и поокъсани, и две по-малки полици с луксозни подаръчни издания. Останалото пространство по стените е заето с военни и ловни трофеи. Все пак стаята е приятно обзаведена за почивка. Три прозореца един до друг откриват панорама към планината, която, озарена от меките следобедни краски, в този момент предразполага към топли приятелски чувства. В ъгъла до десния прозорец има четириъгълна кахлена печка с красива кула от гледжосани плочки, която се издига почти до тавана и гарантира обилно отопление. Отоманката е същата като тази от стаята на Райна и е разположена по същия начин; местата за сядане до прозорците са украсени с декоративни възглавнички. Едно нещо обаче категорично не е на мястото си: малка захабена кухненска масичка, която е преправена на писалище; върху нея са поставени кутия с писалки, мастилница и купчина очевидно използвана розова попивателна хартия.

Ако се гледа към прозорците, масата е разположена отляво. От едната ѝ страна е седнал Блънтчли с две карти пред него, работи сериозно върху заповедите за придвижване на полковете. На централното място на масата е седнал Сергиус. Той също би трябвало да работи, но дръвче писалката си; набалодава бързия, уверен и динамичен напредък в работата на Блънтчли с чувство на завистливо раздръжение от собствената си некадърност, от една страна, а от друга - с удивление от способностите му, които всъщност са доста посредствени. Майорът е седнал комфортно на отоманката с вестник в ръка и цигарето на наргиле, поставено до него. Катерина е седнала до печката с гръб към тях и бродира. Райна, облеганата

на дивана, гледа замечтано панорамата към Баалкана с оставен в скута ѝ роман.

Вратата е от страната на печката, далеч от прозорците. Копчето на електрическия звънец е на срещнатата страна, зад Бълнтчли.

ПЕТКОВ

(Погажда над вестника си, за да види какво става на масата.) Сигурен ли сте, че няма с какво да ви помогна, Бълнтчли?

БЛЪНТЧЛИ

(Без да спира да пише или да вдигне поглед от листа.) Съвсем сигурен съм, благодаря. Двамата със Саранов ще се справим.

СЕРГИУС

(сериозно) Да, ще се справим. Той измисля какво трябва да се направи, написва заповедите, а аз ги подписвам. Разделниче на труда! (Бълнтчли му подава заповед.) Още една? Благодаря (Слага листа пред себе си; наглася стола си внимателно да застане успоредно на листа и подписва с подпряна буза на вакътя си и изваден език, който следва движението на писалката му.) Тази ръка е свикнала да държи повече сабя, отколкото писалка.

ПЕТКОВ

Наистина ни правите голяма услуга, Бълнтчли, че се съгласихте така да се включите. Все пак, сигурен ли сте, че с нищо не мога да помогна?

КАТЕРИНА

(с тих предупредителен тон) Престани да го прекъсваш, Пол!

ПЕТКОВ

(Обръща поглед към нея.) Ух! Ох! Точно така, моя лобов, точно така. (Взема си вестника отново, но веднага го остава.) Ама, ти не си била на война, Катерина; не знаеш колко приятно ни е да седим тук след хубав обяд и да не правим нищо друго, освен да се радваме на компанията си. Само още едно нещо може да ме накара да се почувствам по-комфортно.

КАТЕРИНА

Какво е то?

ПЕТКОВ

Старата ми куртка. Не се чувствам като у дома с тази; чувствам се като на парад.

КАТЕРИНА

Пол, направо си се побъркал покрай тази куртка. Сигурно е закачена в синия гардероб, където си я оставил.

ПЕТКОВ

Скъпа Катерина, казах ти, че вече проверих там. Да не вярвам на очите си ли? (Катерина става, пресича стаята и натиска копчето на електрическия звънец.) Скъпа, грешш, ако си мислиш, че женският ти инат ще направи куртка от две стари официални рокли на Райна, твоя съждобран и моя шлифер. Това е цялото съдържание на гардероба.

Появява се Никола.

КАТЕРИНА

Никола, иди до синия гардероб и донеси старата куртка на господаря, онази с ширитите, която той носи вкъщи.

НИКОЛА

Да, госпожо. *(Излиза.)*

ПЕТКОВ

Катерина.

КАТЕРИНА

Да, Пол.

ПЕТКОВ

Залагам каквото и да е бижу, което искаш да си поръчаш от София, срещу едноседмичния ти бюджет за къщата, че куртката не е там.

КАТЕРИНА

Съгласна съм, Пол!

ПЕТКОВ

(Възбуден от евентуалната победа) Сега ви се е паднало да се позаблявате, хора. Кой иска да заложу? Блънтчли, давам шест към едно.

БЛЪНТЧЛИ

(Съвсем спокойно) Това би било чист грабеж, майоре. Госпожата със сигурност е права. *(Без да вдига поглед, подава нова купчина заповеди на Сергиус.)*

СЕРГИУС

(също въодушевен) Браво, Швейцария! Майоре, залагам най-добрия си кон срещу арабска кобила за Райна, че Никола ще намери куртката в синия гардероб.

ПЕТКОВ

(нетърпеливо) Най-добрия ти...

КАТЕРИНА

(Бърза да го прекъсне.) Не бъди глупав, Пол. Арабската кобила ще ти струва 50 000 лева.

РАЙНА

(Внезапно се пробужда от замечтания си блян.) Така ли, майко, щом приемаш бижутата, не виждам защо те гразни кобилата.

Никола се завръща с куртката и я носи на Петков, който не може да повярва на очите си.

КАТЕРИНА

Къде беше, Никола?

НИКОЛА

Закачена в гардероба, госпожо.

ПЕТКОВ

Ах, дяв...

КАТЕРИНА

(Спира го.) Пол!

ПЕТКОВ

Заклевам се, че не беше там. Възрастта започва да ми прави номера вече. Имам халюцинации. *(към Никола)* Дај куртката тук и ми помогни да се преоблека. Извини ме, Блънтчли. *(Започва да се преоблича, а Никола му помага.)* Не забравяй, че не приех залога ти, Сергиус. Сега ще трябва да купиш на Райна арабската ко-

била, тъй като ѝ вдигна очакванията. Нали, Райна? (*Поглежда към нея, но тя отново се е загледала замечтано през прозореца. В кратък изблик на родителска обич и гордост той посочва към нея и казва.*) Замечтала се е, както обикновено!

СЕРГИУС

Със сигурност няма да остане с празни ръце.

ПЕТКОВ

Толкова по-добре за нея. Аз няма да се отърва евтино, предполагам. (*В този момент Петков е приключил с преобличането. Никола излиза със събличената куртка.*) Ха така, сега вече се чувствам напълно у дома. (*Сяда, взема си вестника, въздишайки с чувство на задоволение.*)

БЛЪНТЧАЛИ

(*Към Сергиус, подава му нов лист.*) Това е последната заповед.

ПЕТКОВ

(*Скача на крака.*) Какво? Приключихте ли?

БЛЪНТЧАЛИ

Приключих.

ПЕТКОВ

(*с детинска завист*) Няма ли нещо за мен за подпис?

БЛЪНТЧАЛИ

Няма нужда. Неговият подпис стига.

ПЕТКОВ

(*Изпъчва гърдите си и ги удря.*) Добре, мисля, че свършихме чудесна работа днес. Нещо друго мога ли да направя?

БЛЪНТЧАЛИ

Добре ще е да сте двамата, като се дават заповедите на войниците, които ще ги разнасят. (*Сергиус става.*) Изпратете заповедите веднага и покажете на разносвачите, че съм отбелязал в тях времето, до което трябва да се предават. Прегу-прегете ги, че ако спрат някъде на пиене и приказки и закъснят дори с 5 минути, ще ги одерете живи.

СЕРГИУС

(*Насква се.*) Така ще им кажа. (*Крочи до вратата.*) А ако някой от тях има смелостта да се изплъе в лицето ми и да се противопостави, лично ще му откупя останалата служба и ще му дам пенсия.

БЛЪНТЧАЛИ

(*поверително*) Майоре, ще се погрижите да им говори както трябва, нали?

ПЕТКОВ

(*самоуверено*) Правилно, Блънтчли, правилно. Ще се погрижа. (*Отива до вратата важно, но се поколебава на прага.*) Всъщност, Катерина, ти също можеш да гойдеш. Войниците се страхуват много повече от теб, отколкото от мен.

КАТЕРИНА

(*Оставя бродерията си.*) Осмелявам се да кажа, че наистина трябва да гойда. Ти само ще ги объркаш. (*Тя излиза; Петков ѝ държи вратата и я последва.*)

БЛЪНТЧЛИ

Каква армия! Правят оръдия от черешови гървета, а офицерите изпращат жените си да всяват дисциплина! (*Започва да сгъва и да подрежда листовете на масата.*)

Райна става от дивана, пресича бавно стаята със спатени ръце отзад и гледа игриво към него.

РАЙНА

Изглеждате много по-добре, откакто се срещнахме. (*Той погледва нагоре.*) На какво се дължи промяната?

БЛЪНТЧЛИ

Измих се, сресах се, наспах се и закусих. Това е всичко.

РАЙНА

Благополучно ли се прибрахте онази сутрин?

БЛЪНТЧЛИ

Напълно, благодаря.

РАЙНА

Ядосани ли ви бяха, че сте избягали след шурма на Сергиус?

БЛЪНТЧЛИ

(*Устникът до уши.*) Не, бяха радостни, защото всички те също бяха избягали.

РАЙНА

(*Отива до масата, подтира се с ръце на нея и се навежда към него.*) Сигурно им се е сторила чудесна историята ви за мен и стаята ми.

БЛЪНТЧЛИ

Превъзходна история. Но аз я разказах само на един от тях, истински приятел.

РАЙНА

На чиято дискретност можеше да вярвате безпрекословно?

БЛЪНТЧЛИ

Абсолютно.

РАЙНА

Хм! Той я е разказал на баща ми и на Сергиус в деня, в който сте разменяли войници. (*Тя се обръща и отива спокойно до отсрещния край на стаята.*)

БЛЪНТЧЛИ

(*дълбоко загрижен, с недоверие*) Не! Измисляте си, нали?

РАЙНА

(*Обръща се с внезапна сериозност.*) Напротив. Но те не знаят, че сте намерили убежище именно в тази къща. Ако Сергиус научи, ще ви прегизвика на дуел и ще ви убие.

БЛЪНТЧЛИ

Боже милостиви! Тогава не му казвайте!

РАЙНА

Моля ви, осъзнайте се, капитан Блънтчли. Не разбирате ли какво ми струва да го лъжа? Искам да съм безупречна със Сергиус: никаква низост, никакви греховности, никакви лъжи. Връзката ми с него е единствената истински красива и благородна част от живота ми. Надявам се, можете да разберете това?

БЛЪНТЧЛИ

(скептично) Имате предвид, че не бихте искали той да научи, че историята с пудинга е една..., една..., една, нали ме разбирате.

РАЙНА

(Сепва се.) Ах, не говорете за това с ирония. Излъгах, ясно ми е, но това ви спаси живота. Той щеше да ви убие. Това беше втората лъжа през живота ми. (Блънтчли става бързо и поглежда да към нея със съннение и любопитство.) Помните ли първата?

БЛЪНТЧЛИ

Аз! Не. В мое присъствие?

РАЙНА

Да, когато казах на офицера, който ни претърсваше къщата, че не сте там.

БЛЪНТЧЛИ

Вярно. Как съм забравил!

РАЙНА

(окуражена) Ах, естествено, че сте забравили. Не ви струва нищо на вас, а на мен ми струва лъжа! Една лъжа!

Тя сяда на отоманката с препаветени ръце на колената. Блънтчли, явно трогнат, отива до отоманката и спокойно сяда до нея.

БЛЪНТЧЛИ

Скъпа млада госпожице, не се оставяйте тази случка да ви тревожи. Не забравяйте, аз съм войник. А кои две неща се случват на войника толкова често, че той не ги смята за нищо? Едно то е лъжите на хората (Райна се дръпва назад.), а другото е спасването на живота му от всякакви хора по всякакви начини.

РАЙНА

(Става възмутено в знак на протест.) И така той се превръща в същество, неспособно да има съвест или да покаже благодарност.

БЛЪНТЧЛИ

(Показва несъгласие.) Харесва ли ви показването на благодарност? На мен не. Ако състраданието е роднина на любовта, то благодарността е роднина на обратното.

РАЙНА

Благодарност! (Напада го.) Ако човек не е способен да покаже благодарност, той не е способен на никакви благородни чувства. Дори и животните са благодарни. Ох, сега ясно разбирам какво си мислите за мен! Не сте се изненадали, че лъжа. На вас това сигурно ви се е сторило като нещо, което аз правя всеки ден! Всеки час! Такава е представата на мъжете за жените. (Крачи из стаята нервно.)

БЛЪНТЧЛИ

(колебаиво) Тук някъде се губи смисълът. Казахте, че сте изrekli само две лъжи през целия си живот. Скъпа млада госпожице, не ви ли е много малка бройката? Самият аз съм доста пряк човек, но това число не би ми стигнало и за една сутрин.

РАЙНА

(Гледа надменно към него.) Знаете ли, господине, че ме обиждате?

БЛЪНТЧЛИ

Не мога да се възпра. Като заемете тази благородна поза и заговорите с този вълнуващ глас, ви обожавам, но намирам за невъзможно да повярвам дори и на една от думите ви.

РАЙНА

(високомерно) Капитан Блънтчли!

БЛЪНТЧЛИ

(невпечатлен) Да?

РАЙНА

(Застанала права над него, сякаш не може да повярва на ушите и очите си.) Наистина ли вярвате в това, което казахте? Ясно ли ви е какво казахте току-що?

БЛЪНТЧЛИ

Да.

РАЙНА

(Ахва.) Аз! Аз!!! (Соци към себе си невярващо, итайки предвид „Аз, Райна Петкова мъжа?“ Той среща погледа ѝ, без да тигне. Изведнъж тя сяда до него и допъва, с натъпано променен тон - от възвишен, до фамилиарно детински.) Как ме разкрихте?

БЛЪНТЧЛИ

(Без да губи време.) Инстинкт, мила млада госпожице. Инстинкт и житейски опит.

РАЙНА

(учудена) Знаете ли, че сте първият човек, който не ме приема сериозно?

БЛЪНТЧЛИ

Искате да кажете всъщност, че съм първият човек, който ви приема толкова сериозно?

РАЙНА

Да, предполагам, че това имам предвид. (спокойно и фамилиарно) Колко странно е да ти говорят по такъв начин! А аз винаги съм си била такава.

БЛЪНТЧЛИ

Имате предвид...?

РАЙНА

Имам предвид благородната поза и превзетия глас. (стоят се заедно) Използвах ги пред детегледачката си. Тя ми вярваше. Използвам ги пред родителите си. Те ми вярват. Използвам ги пред Сергуис. И той ми вярва.

БЛЪНТЧЛИ

Да, самият той също си пада по тези неща, нали?

РАЙНА

Ох, така ли мислите?

БЛЪНТЧЛИ

Вие го познавате по-добре от мен.

РАЙНА

Чудя се, чудя се дали той? Ако си го помисля това! (*обезкуражена*) Абе, какво толкова? Предполагам, че сега, след като ме разкрихте, ме презирате.

БЛЪНТЧЛИ

(*Говори топао, става.*) Не, мила млада госпожице, не, не, не, хиляди пъти не. Това е част от младостта ви, от чара ви. Аз съм като всички тях: детегледачката, родителите ви, Сергиус - сяп поклонник.

РАЙНА

(*зарадвана*) Наистина?

БЛЪНТЧЛИ

(*Биейки се в гърдите сиано, по немски.*) Ханг ауф Херц⁴! Наистина и истински.

РАЙНА

(*много щастлива*) А какво си помислихте за мен, за това, че ви дадох моя снимка?

БЛЪНТЧЛИ

(*учуден*) Ваша снимка! Никога не сте ми давали ваша снимка.

РАЙНА

(*бърза*) Искате да кажете, че никога не сте я виждали?

БЛЪНТЧЛИ

Не. (*Сада до нея, отново с интерес, и казва благодушно.*) Кога ми я изпратихте?

РАЙНА

(*вълнувано*) Не съм ви я изпращала. (*Обръща си главата на другата страна и добавя неохотно.*) Беше в джоба на куртката.

БЛЪНТЧЛИ

(*Свива устни и опува очи.*) Ох! Не съм я усетил. Трябва да е все още там.

РАЙНА

(*Скача като попарена.*) Още е там? Че баща ми да я намери при първото бъркане с ръка в джоба! Ох, как може да сте толкова глупав?

БЛЪНТЧЛИ

(*Също става.*) Няма значение - някаква снимка; как може да знае за кого е била? Кажете му, че той я е сложил там.

РАЙНА

(*остро*) Да, много умно наистина. (*обвъркано*) Ох, какво ще правя сега?

БЛЪНТЧЛИ

Аха, сега разбирам. Написали сте нещо на снимката. Малко прибързано.

⁴ От немски: с ръка на сърцето.

РАЙНА

(изнервена почти до сълзи) Ох, да направя аз такова нещо за вас, на когото не му пука за мен, - освен да ми се смеете, - ох! Сигурен ли сте, че някой не я е взел?

БЛЪНТЧЛИ

Ами, не съм напълно сигурен. Виждате, не можех да разнасям куртката с мен през цялото време; все пак бях в активна служба.

РАЙНА

Какво направихте с нея?

БЛЪНТЧЛИ

Когато пристигнах в Пирот, трябваше да я скрия някак си. Помислих си за стаята за връхни грехи на гарата, но това е най-сигурното място да те оберат в днешно време. Така че, заложих я.

РАЙНА

Заложили сте я!!!

БЛЪНТЧЛИ

Знам, че не звучи добре, но това беше най-сигурният план. Откупих я онзи ден. Само господ знае дали брокерът в заложната къща е минал през джобовите.

РАЙНА

(Разгневена, говори право в лицето му.) Глупав сте като бакалин. Идват ви наум неща, които никога не биха минали през главата на един джентълмен.

БЛЪНТЧЛИ

(безразлично) Това е швейцарският национален характер, мила госпожице. *(Връща се до масата.)*

РАЙНА

Ох, ще ми се да не ви бях срещала. *(Тросва се и сяда на прозореца все още гневна.)*

Лука, с куп писма и телеграми върху поднос, крачи самоуверено към масата. Левият ѝ ръкав е навит до лакътя с брошика и показва голатата ѝ ръка, на която се вижда широка позлатена гривна, прикриваща натъртеното място.

ЛУКА

(към Блънтчли) За вас. *(Изсипва подноса на масата.)* Куриерът ви чака. *(Лука изглежда непоколебима в решението си да не се държи учтиво с врага, дори и когато трябва да му достави писмата.)*

БЛЪНТЧЛИ

(към Райна) Бихте ли ме извинили? За последно получих пощата си преди три седмици. Всичко това се е събрало оттогава. Четири телеграми отпреди седмица. *(Отваря една.)* Ох, лоши новини!

РАЙНА

(Става и се приближава разтревожена.) Лоши новини?

БЛЪНТЧЛИ

Баща ми е починал. *(Гледа към телеграмата със стиснати устни, пислейки за неочакваните промени в живота си. Лука се прекръства набързо.)*

РАЙНА

Ох, това е много тъжно!

БЛЪНТЧАЛИ

Да, ще трябва да тръгна към къщи след час. Оставил е много големи хотели, които изискват грижа. *(Взема едно дебело писмо в син папк.)* Ето и едно голямо писмо от семейния адвокат. *(Изважда писмото от папка и го преглежда.)* Господи! Седемдесет! Двеста! *(с нарастваща тревога.)* Четиристотин! Четири хиляди. Девет хиляди и шестстотин!!! Какво, за бога, ще правя с всичко това?

РАЙНА

(плахо) Девет хиляди хотела?

БЛЪНТЧАЛИ

Хотела! Глупости! Ох, не е за вярване. Извинете ме, но трябва да дам наставления за заминаването си. *(Извазва от стаята бързо с документите в ръка.)*

ЛУКА

(Инстинктивно съзнава, че ще погразни Райна, ако каже нещо лошо за Блънтчали.) Не му е много голямо сърцето на швейцареца. Една печална дума не каза за баща си.

РАЙНА

(ядосано) Печал! От мъж, който не е правил нищо друго освен да убива години наред?! Какво му пука на него? Какво му пука на който и да е войник. *(Отива до вратата; едва успява да удържи съзвоните си.)*

ЛУКА

Майор Саранов също е бил на фронта и все още има сърце. *(На вратата Райна се стяга и излиза.)* Аха! Знаех си, че няма да можеш да накараш войника си да покаже някакви чувства. *(Тя следва Райна, когато Никола влиза с пълни ръце с дърва за печката.)*

НИКОЛА

(Усмивва се любовно на Лука.) Цял следобед се опитвам да намеря минута насаме с теб, мила моя. *(Изразкението му се променя, като вижда ръката ѝ.)* Каква е тази мода да си навиваш така ръкавите, дете?

ЛУКА

(гордо) Моята мода.

НИКОЛА

Наистина! Ако те хване господарката, тя ще ти каже. *(Оставя дървата на земята и се намества на отоманката.)*

ЛУКА

Това ли беше причината да си говориш с мен?

НИКОЛА

Ела! Не се опъвай. Имам хубави новини за теб. *(Тя сяда до него. Той изважда пари от джоба си и ги показва. Лука с бласнали очи се опитва да ги вземе. Но той бързо ги претества в другата си ръка, която тя не може да стигне.)* Виж, двайсетолевка! Сергиус ми я даде, за да се изфука. Глупак и пари бързо се разделят. Ето и още десет лева. Тях ми ги даде швейцарецът за това, че скрих лъжата на господарката и Райна за него. Той не е глупак, не е. Трябваше да чуеш как Катерина възможно най-любезно ми казваше на долния етаж да не обръщам внимание на нетърпение-

то на майора. Явно им е ясно колко добър слуга съм, след като ме направиха на глупак и лъжец пред всички! Двайсетачката ще сложа в нашите спестявания, а десетачката ще е за теб, ако ми говориш като на човек. От време на време и аз се уморявам да бъда слуга.

ЛУКА

Да, продай си честта за 30 лева и купи моята за 10. *(Става и го поглежда презрително.)* Дръж си парите. Роден си за слуга. Аз не съм. Когато си отвориш магазин, ще си слуга на всички вместо само на някоя. *(Отива ядосана до масата и сяда с кралско величие на стола на Сергеус.)*

НИКОЛА

(Взема дървата и се отправя към печката.) Почакай малко и ще видиш. Вечерите ще са си наши и ще бъда господар в собствена къща. Обещавам ти. *(Хвърля дървата на земята и коленичи пред печката.)*

ЛУКА

Ти никога няма да си господар в моята къща.

НИКОЛА

(Обръща се, все още на колене, стреснат от нейната непреклонност.) Големи амбиции имаш, Лука. Запомни: ако те споходи късмет, аз бях първият, който те направи жена.

ЛУКА

Ти!

НИКОЛА

(с бърза крачка към нея) Да, аз. Кой те накара да спреш да си слагаш от фалшивата черна коса и да си червиш устните и бузите като другите български момичета! Аз. Кой те научи да си режеш ноктите, да си миеш ръцете и да се държиш изтънчено като руска госпожица? Аз. Чуваш ли ме? Аз. *(Тя отива гавицата си назад предизвикателно, а той се обръща настрани и добавя хладнокръвно.)* Често съм си мислил, че ако Райна не се пречкаше и не се държеше чак толкова глупаво, а Сергеус беше малко по-глупав, ти можеше да си ми един от най-големите клиенти, вместо да си ми жена и само да ми струваш пари.

ЛУКА

Вярвам, че би предпочел да си ми слуга, отколкото мъж. Така ще изкарваш повече от мен. Ох, ясна ми е тази твоя гушица.

НИКОЛА

(Отива по-близо до нея.) Ти за моята гуша недей да мислиш, а послушай съвета ми. Ако искаш да си госпожа, сегашното ти поведение няма да ти помогне въобще, освен когато сме сами. Прекалено си остра и директна, а прямотата е вид фамилярност - показва, че имаш чувства към мен. И не се опитвай да ми се правиш на важна. Държиш се като всички останали селски момичета - мислиш си, че е аристократично да се отнасяш със слугата така, както аз се държа с конярите. В това си невежа и не го забравяй. И не бързай да се противиш на всички. Дръж се така, сякаш очакваш всеки да те слуша, а не да ти дават акъл. Няма разлика между това да си слуга и господар - трябва да си знаеш мястото, това е то. А може и да зависиш от това аз да си знам мястото, ако се издигнеш. Помисли върху това, моето момиче. Аз ще заставам зад теб; слугите трябва винаги да застават един зад друг.

ЛУКА

(Става нетърпеливо.) Ох, ще се държа както си знам. Ти искаш да ми отнемеш всичката смелост с твоята хладнокръвна мъдрост. Върви сложи дървата в печката. Това явно го умееш.

Преди Никола да отговори, вижда Сергиус. Спира се за момент, като вижда Лука, и след това отива до печката.

СЕРГИУС

(към Никола) Не ти преча, надявам се.

НИКОЛА

(спокойно, като зрял мъж) Ох, не, господине, благодаря, че попитахте. Аз само се карах на това безразсъдно момиче за навика ѝ да ухва в библиотеката, когато има възможност, за да гледа книгите. Това е лошото на образованието ѝ - създава ѝ навизи над мястото ѝ. *(към Лука)* Почисти масата, Лука, за майора. *(Излиза от стаята спокойно.)*

Лука, без да гледа към Сергиус, се преструва, че подрежда листовите на масата. Той се приближава бавно към нея и изследва внимателно как е навит ръкавът ѝ.

СЕРГИУС

Покажи ми; още ли се вижда синината? *(Избутва нагоре гривната и вижда натъртеното от него място. Тя стои, без да потръгне или погледне - стъписана, но нащрек).* Уф! Боли ли те?

ЛУКА

Да.

СЕРГИУС

Да го излекувам ли?

ЛУКА

(Моментаанно се отдръпва гордо, но все още не го поглежда.) Не. Не можете да го излекувате сега.

СЕРГИУС

(изкусно) Напълно ли си сигурна? *(Прави жест, сякаш иска да я прегърне.)*

ЛУКА

Не си играйте с мен, моля ви. Офицер не трябва да си играе с прислугата.

СЕРГИУС

(Показва към натъртеното място с разко движение на показалеца.) Това не бе просто игра, Лука.

ЛУКА

(Трепва и поглежда към него за първи път.) Съжалявате ли?

СЕРГИУС

(С претерен тон, кръстосвайки ръце.) Аз никога не съжалявам.

ЛУКА

(записано) Ще ми се да можех да повярвам, че мъж може да бъде толкова различен от жена. Чудя се дали наистина сте смел?

СЕРГИУС

(незасегнат, по-спокоен) Да, смел съм. За първи път, като чух изстрел, сърцето ми трепна като на жена, но по време на шурма разбрах, че съм смел. Да, поне това е истинско в мен.

ЛУКА

Разбрахте ли по време на шурма, че мъжете, които са бедни като баща ми, са по-малко смели от богатите мъже като вас?

СЕРГИУС

Ни най-малко. Всички те пробиха, проклинаха и викаха като герои. Пфу! Смелостта да показваш ярост и да убиваш е евтина. Имам един английски бултериер, който има кураж колкото цялата българска нация и руската зад гърба ѝ. Но се оставя на кучкаря ми да го прави на нищо. Такъв е всеки войник! Не, Лука, твоите бедни мъже могат да режат гърла, но ги е страх от офицерите им; примиряват се с обиди и нападки; стоят настрана и гледат как ги наказват като деца, че дори и помагат, когато им се заповяда. А офицерите!!! Ами *(с кратък суров стях)*, аз съм офицер. Ох, *(паатенно)* покажи ми мъж, който ще се възпротиви до смърт на каквато и да е земна власт, която застава срещу неговата воля и съзнание: само той е смел човек.

ЛУКА

Колко е лесно да се говори! Струва ми се, че мъжете никога не порастват; всички имат незрели възгледи. Не знаете какво е истински кураж.

СЕРГИУС

(иронично) Наистина! Надявам се да ме просветиш. *(Сяда на отоманката и се отпуска величествено.)*

ЛУКА

Вижте ме! Колко ми е позволено да изразя волята си? Трябва да ви приготвя стаята, да измета, да избърша праха, да нося поръчки. Как може всичко това да ме унижава, без да унижава вас, за когото се върши това? Но *(свс сподавен избуик)* ако бях императрицата на Русия, над всички в света, тогава!! Тогава, макар че според вас аз нямам никакъв кураж, ще видите, ще видите.

СЕРГИУС

Какво би направила, най-велика императрице?

ЛУКА

Бих се оженила за мъжа, когото обичам, което нито една друга кралица няма куража да направи. Ако обичах вас, макар че вие щяхте да бъдете толкова под мен, колкото аз съм под вас, щях да се осмеля да бъда равна с по-нисш от мен. Вие бихте ли се осмелили да направите това, ако ме обичахте? Не. Ако почувствате, че се влюбвате в мен, вие не бихте оставили това да прерасне в любов. Не бихте се осмелили - бихте се оженили за богаташка гъщеря, защото ще ви е страх от това какво ще кажат хората за вас.

СЕРГИУС

(Скоква на крака.) Лъжеш, за бога, това не е вярно! Ако те обичах и самият аз бях крал, щях да те сложа на трона до мен. Знаеш, че обичам друга жена, жена, която е над теб толкова, колкото небесата са над земята. Ти ревнуваш от нея.

ЛУКА

Нямам причина да ревнувам. Тя вече никога няма да се ожени за вас. Мъжът, за когото ви казах, се върна. Тя ще се ожени за швейцареца.

СЕРГИУС

(Отгрътва се назад.) Швейцареца!

ЛУКА

Мъж, колкото десет като теб. Тогава ще дойдете при мен, а аз ще ви откажа. Не сте достатъчно добър за мен. *(Обръща се към вратата.)*

СЕРГИУС

(Скача след нея и я грабва.) Ще убия швейцареца, а след това ще направя с теб каквото си пожела.

ЛУКА

(В ръцете му, пасивна, но твърда.) Швейцарецът сигурно ще убие вас. Победил ви е в любовта. Може да ви бие и във войната.

СЕРГИУС

(с досада) Мислиш ли, че вярвам, че тя - тя!, чиито най-лоши мисли са по-висши от твоите най-велики, е способна да се върти около друг мъж зад моя гръб?

ЛУКА

Мислите ли, че тя би повярвала на швейцареца, ако той ѝ каже, че в момента аз съм във вашите ръце?

СЕРГИУС

(Пуска я отчаяно.) Проклятие! Ох, проклятие! Подигравка! Подигравка навсякъде! Всичко, което мисля, е станало за посмешище от собствените ми действия. *(Удря се по гърдите неистово.)* Страхливец! Лъжеу! Глупак! Да се самоубия ли като мъж, или да живея и да се преструвам, че се присмивам на себе си. *(Тя отново се обръща да излезе.)* Лука! *(Спира до вратата.)* Запомни: ти ми принадлежиш.

ЛУКА

(Обръща се.) Какво означава това? Подигравате ли се с мен?

СЕРГИУС

(заповедно) Означава, че ти ме обичаш, че аз съм те държал тук в ръцете си и че бих направил това отново. Дали това е подигравка - не знам и не ме интересува; приеми го както искаш. Но *(разпалено)* аз няма да бъда страхливец и слабохарактерен. Ако избера да те обичам, ще се оженим за теб, напук на цяла България. Ако тези ръце те пипнат отново, те ще пипнат бъдещата ми съпруга.

ЛУКА

Ще видим дали ще се осмелите да удържите на думата си. И до скоро. Няма да чакам дълго.

СЕРГИУС

(Отново си кръстосва ръцете и застава неподвижно в средата на стаята.) Да, ще видим. А ти ще чакаш колкото аз пожела.

Бълнтчли, госта зает, все още с аистовете в ръцете си, ваиза, като оставя вратата отворена, за да излезе Лука. Докато отива към масата, хвърля поглед към нея. Сергиус, без да променя изражението си, го гледа неотклонно. Лука излиза, като оставя вратата отворена.

БЛЪНТЧЛИ

(Разсеяно сяда на предишното си място и слага аистовете на масата.) Впечатляваща жена.

СЕРГИУС

(Тежко, без да потърдне.) Капитан Бълнтчли.

БЛЪНТЧЛИ

Да?

СЕРГИУС

Излъгахте ме. Вие сте ми съперник. Аз не търпя съперници. В шест часа ще бъда в поделението до пътя за Класура, сам на кон, със сабята си. Разбирате ли ме?

БЛЪНТЧЛИ

(Гледа встрепенуто, но си седи съвсем спокойно.) О, благодаря; това е предизвикателство на мъж от кавалерията. Аз съм от артилерията и имам право на избор на оръжие. Ако дойда, ще донеса картечница. И този път няма да има грешка в мунициите.

СЕРГИУС

(Зачервен, но хладнокръвно) Вижте, господине. У нас не е прието да се омаловажават такива предизвикателства.

БЛЪНТЧЛИ

(сърдечно) Пфу! Не ми говорете за България. Понятие си нямате как да се биете. Но нека стане ваизето. Донесете си сабята. Ще се срещнем в двубой.

СЕРГИУС

(Удовлетворен да открие, че опонентът му е мъж с дух.) Добре казано, Швецер. Да ти заема ли най-добрия си кон?

БЛЪНТЧЛИ

Не. Да го вземат дяволите твоя кон! Благодаря все пак, скъпи приятелю. *(Райна ваиза и чува следващото изречение.)* Ще се дуелирам с вас на крак. На кон е твърде опасно; не искам да ви убивам, ако мога да го предотвратя.

РАЙНА

(Загрижена, ваиза забързано.) Чух какво каза капитан Бълнтчли, Сергиус. Ще се дуелирате. Защо? *(Сергиус се обръща настрана мъчаво и отива към пейката, до която застава и поглежда към Райна, която се е обърнала към Бълнтчли.)* За какво?

БЛЪНТЧЛИ

Не знам. Още не ми е казал. По-добре не се намесвайте, млада госпожице. Никой няма да пострада. Имам опит със сабята. Няма да може и да ме докосне, а аз няма да го нараня. Дуелът ще ни спести обяснения. Утре сутринта си тръгвам и никога повече няма да ме видите или чуете. Двамата ще се разберете след това и ще живеете щастливо до края на дните си.

РАЙНА

(Обръща се настрана дълбоко засегната, почти с ридание в гласа.) Аз никога не съм казвала, че искам да ви видя отново.

СЕРГИУС

(Тръгва към нея.) Ха! Това е самопризнание.

РАЙНА

(наглено) Какво искаш да кажеш?

СЕРГИУС

Ти си влюбена в този мъж.

РАЙНА

(скандализирана) Сергиус!

СЕРГИУС

Позволила си му тайно от мен да бъде с теб, докато зад гърба му се държиш с мен като с годеник. Блънтчли, ти знаеше за нашите взаимоотношения и ме излъга. За това ти търся отговорност; не за това, че си получавал любезности, каквито аз не съм.

БЛЪНТЧЛИ

(Скача възмутено.) Глупости. Врели-некипели. Не съм получавал никакви любезности. Та младата госпожица дори не знае дали съм женен.

РАЙНА

(самозабравила се) Ох! *(Припада на отоманката.)* Женен ли сте?

СЕРГИУС

Виждате ли интереса на младата госпожица, капитан Блънтчли? Да се отрича, е безполезно. Имали сте привилегията да бъдете в нейната стая късно през нощта...

БЛЪНТЧЛИ

(Прекъсва го спрехаво.) Да, глупако. Тя ме прие, защото бях опрял пистолет в главата ѝ. Твоята кавалерия беше по петите ми. Щях да ѝ пръсна главата, ако беше издала и звук.

СЕРГИУС

(изненадан) Райна, това вярно ли е?

РАЙНА

(Надига се високомерно.) Ох, как се осмеляваш, как се осмеляваш?

БЛЪНТЧЛИ

Извини се, човек, извини се. *(Сяда отново на масата.)*

СЕРГИУС

(с типичния си премерен патос и скръстени ръце) Аз никога не се извинявам!

РАЙНА

(наивно) Всичко това е измислено от твоя приятел, капитан Блънтчли. Самият той разгласява слухове за мен. *(Тя закривча нервно из стаята.)*

БЛЪНТЧЛИ

Не, с разпространителя на слуховете е свършено. Жив бе изгорен.

РАЙНА

(Спира се в шок.) Изгорен жив!

БЛЪНТЧЛИ

Прострелян бе в хълбока в двора на гърводелницата. Не можа да се изтегли оттам, а шрапнелите на вашите запалиха постройката и го изгориха с още шестима клетници, които бяха в нея.

РАЙНА

Какъв ужас!

СЕРГИУС

И колко нелепо! Ох, война! Война, мечтата на патриоти и герои! Измама, Блънтчли. Плитка измама, като любовта.

РАЙНА

(възгътумена) Като любовта! Това го заявяваш пред мен!

БЛЪНТЧЛИ

Хайде, Саранов, този проблем вече го разрешихме.

СЕРГИУС

Плитка измама, казвам ви. Щяхте ли да се върнете, ако нищо не се бе случило между вас без наличието на пистолета? Райна греша, че информаторът ми е изгореният мъж. Не беше той.

РАЙНА

Кой тогава? *(Изведнъж осъзнава кой може да бъде.)* Аха, Лука! Прислужницата ми. Слугинята! Ти беше с нея тази сутрин през цялото време след - след - ох, какъв е този Господ, на когото се моля! *(Той посреща погледа ѝ с язвителино задоволство от нейното разочарование. Още по-ядосана, тя се доближава до него и казва тихо.)* Знаеш ли, че аз погледнах през прозореца, докато се качвах по стълбите, за да видя още веднъж моя герой. И видях

нещо, което тогава не можах да разбера. Сега знам, че явно си се любил с нея.

СЕРГИУС

(с ирония) Вицяла си ни?

РАЙНА

И още как! *(Обръща се на другата страна и се хвърля на дивана под централния прозорец, явно изтощена.)*

СЕРГИУС

(цинично) Райна, любовта ни е разбита. Животът е един фарс.

БЛЪНТЧЛИ

(към Райна, с насмешка) Я виж ти, той сам се усети.

СЕРГИУС

(Отива при него.) Блънтчли, позволих ви да ме наречете глупак. Сега можете да ме наречете и страхливец. Отказвам да се гуелирам с вас. Знаете ли защо?

БЛЪНТЧЛИ

Не, но няма значение. Не ви питах за причината да искате да се гуелирате с мен и няма да ви питам за причината да се откажете. Аз съм професионален войник: бия се, когато трябва, и съм особено радостен, когато не трябва. Вие сте просто един аматьор: мислите си, че войната е забавление.

СЕРГИУС

(Сяда на масата и застава чело в чело с него.) Ще чуете причината така или иначе, мой професионалист. Причината е, че трябва да гвама мъже - истински мъже - мъже със сърца, кръв

и достойнство, за да се получи истински двубой. По-скоро бих се любил с грозна жена, отколкото да се дуелирам с вас. Вие нямате присъствие; не сте мъж; вие сте машина.

БЛЪНТЧЛИ

(извинително) Доста вярно, доста вярно. Такава ми е городата. Съжалявам много!

СЕРГИУС

Пфу!

БЛЪНТЧЛИ

И сега, след като открихте, че животът не е фарс, а нещо разумно и сериозно, какво ви възпира да сте щастлив⁵?

РАЙНА

(Става.) Много сте се загрижили за моето щастие със Сергиус. Забравихте ли за новата му любов - Лука? Сега не с вас трябва да се дуелира, а с новия си съперник, Никола.

СЕРГИУС

Съперник! *(Скача до центъра на стаята.)*

РАЙНА

Не знаеш, че са сгодени ли?

СЕРГИУС

Никола! Сериозно ли? Никола!

⁵ Тук се получава противоречие между думите на Блътчли и на Сергиус, тъй като няколко реплики по-горе последният възкликва, че „животът е фарс“. Преводът е буквален.

РАЙНА

(саркастично) Шокираща загуба, нали? Такава красота! Такъв интелект! Такова благоприличие! Прахосани по слуга на средна възраст. Наистина, Сергиус, не може да стоиш настрана и да оставиш това да се случи. Не би било достойно за кавалер като теб!

СЕРГИУС

(Губи пълен самоконтрол.) Усойница! Усойница! *(С бързи крачки се разхожда напред-назад из стаята бесен.)*

БЛЪНТЧЛИ

Да ви кажа, Саранов: ще отнесете най-лошото от всичко това.

РАЙНА

(Ядосва се още повече.) Ясно ли ви е какво е направил той, капитан Блътчли? Накарал е това момиче да ни шпионира, а наградата ѝ е той да я лоби.

СЕРГИУС

Лъжа! Чудовишна!

РАЙНА

Чудовишна! *(Застава с лице към него.)* Ще отречеш ли, че тя ти каза, че капитан Блътчли е бил в моята стая?

СЕРГИУС

Не! Но...

РАЙНА

(прекъсва го) Ще отречеш ли, че се натискаше с нея, когато тя ти каза за това?

СЕРГИУС

Не! Но да ти кажа...

РАЙНА

(Отрязва го презрително.) Няма нужда да ми казваш повече. Това е напълно достатъчно. *(Обръща се настрана и се оттегля с достоинство до прозореца.)*

БЛЪНТЧЛИ

(Тихо, докато Сергиус в ярост от унижението се отпуска на отоманката и стиска главата си между ръцете си.) Казах ви че ще отнесете най-лошото, Саранов.

СЕРГИУС

Тигрица!

РАЙНА

(Гневна се обръща към Блънтчли.) Чухте ли го как ме обижда, капитан Блънтчли?

БЛЪНТЧЛИ

Какво мога да направя, скъпа госпожице? Той трябва да се защити по някакъв начин. Хайде *(явно добронамерено)*, не се карайте. Какво ще постигнете с това?

Райна с въздишка сяда на отоманката и след несполучлив опит да отправи ядосан поглед към Блънтчли, става жертва на собствената си закачка, като всъщност се обявява детински назад към рамото на Сергиус, който тутакси се отдръпва с погнуса.

СЕРГИУС

Сгодена за Никола! Ха! Ха! Ах, Блънтчли, прав сте да гледате студено на този измамлив свят.

РАЙНА

(Приятелски към Блънтчли, интуитивно прочита мислите му.) Сигурно ни мислите за недорасли, нали?

СЕРГИУС

(озъбен) Мисли ни, мисли ни. Швейцарската цивилизация се грижи за българската варварщина, а?

БЛЪНТЧЛИ

(Изчервява се.) Въобще не, бъдете сигурни. Радвам се, че поне ви накарах да спрете да се карате. Така че, нека сме добри един с друг и да обсъдим нещата като приятели. Къде е другата млада госпожица?

РАЙНА

Сигурно подслушва на вратата.

СЕРГИУС

(Настръхва, сякаш куриум го е уцелил, и казва с тихо, но с дълбоко възмущение.) Ще докажа, че това е, меко казано, клевета. *(Отива до вратата и я отваря. Ядосано възкликва, като поглежда навън. Хуква по коридора и се връща, дърпайки Лука, която избутва към масата, и извиква.)* Ти я съди, Блънтчли. Ти, студеният, безпристрастен мъж: съди подслушвачката. Лука стои изправена, горда и безмълвна.

БЛЪНТЧЛИ

(*Клати глава.*) Не мога да я съдя. Веднъж и аз подслушвах от външната страна на една палатка, защото се подготвяше бунт. Всичко опира до това в каква степен човек е провокиран. Животът ми беше в опасност.

ЛУКА

Моята любов беше в опасност. Не се срамувам.

РАЙНА

(*презрително*) Твоята любов! Имаш предвид твоето любовничество.

ЛУКА

(*С лице към нея ѝ отвръща на презрението с гняв.*) Моята любов е по-силна от каквото и да е твое чувство, дори и към твоя шоколадов войник.

СЕРГИУС

(*с тигновено подозрение към Лука*) Какво означава това?

ЛУКА

(*паатенно*) Означава...

СЕРГИУС

(*Прекъсва я пренебрежително.*) Ох, спомням си: сладоледеният пудинг. Заяждаш се на гребно, момиче!

Майор Петков ваица по риза.

ПЕТКОВ

Извинете, че съм по риза, господа. Райна, някой ми е носил куртката, заклевам се. Някой с по-широк гръб. Направо е скъсана по шевовете на ръкавите. Майка ми я поправя. Надявам се да побърза, че да не взема да настина. (*Взвеежда се по-внимателно около себе си.*) Нещо случило ли се е?

РАЙНА

Не. (*Сяда до пейката със спокойно изражение.*)

СЕРГИУС

О, не. (*Сяда в края на масата.*)

БЛЪНТЧЛИ

(*вече седнал*) Нищо. Нищо.

ПЕТКОВ

(*Сяда на предниното си място.*) Много добре. (*Забелязва Лука.*) Има ли нещо, Лука?

ЛУКА

Не, господине.

ПЕТКОВ

(*весело*) Много добре. (*киха*) Като едно добро момиче, ще отидеш ли да питаш господарката за куртката ми.

Никола ваица с куртката. Лука се прави, че има работа в стаята и преглежда масата маса с наргилето до стената ваица до прозорците.

РАЙНА

(Става бързо, след като вижда куртката на ръката на Никола.)
Ето я, татко. Дај ми я, Никола. И сложи малко гърва в печката. *(Взема куртката и я занаса до тайора, който става, за да я облече.)*

ПЕТКОВ

(Към Райна, като се закача с нея по бащински.) Аха! Ще си добра с възрастния си баща поне за един ден след завръщането му от война, а?

РАЙНА

(с учитив упрек) Ах, как можеш да кажеш такава нещо, татко?

ПЕТКОВ

Добре, добре, шегувам се, мъничката ми. Хайде, дај ми една целувка. *(Тя го целува.)* Сега ми дај куртката.

РАЙНА

Ще я гържа да я облечеш. Обърни се с гръб. *(Той се обръща с гръб и протяга ръцете си назад, за да ги пъхне в ръкавите. Тя ловко взема снитката от джоба и я хвърля на масата пред Бънтчан, който я покрива с лист хартия под носа на Сергиус, който изглежда изумен и силно подозрителен. След това Райна помага на Петков с куртката.)* Ха така! Добре ли се чувстваш сега?

ПЕТКОВ

Много, мъничката ми любов, благодаря. *(Той сяда, а Райна се връща на тастото си до печката.)* Ох, между другото, намерих нещо странно. Какво означава това? *(Саага ръката си в джоба, където е била снитката.)* Ах? Абе? *(Пробва другия джоб.)* Заклевам се, че...! *(Доста учуден, пробва и горния джоб.)* Чудно... *(Отново*

опитва първия джоб.) Къде може да е? *(Става и заявява.)* Майка ти я е взела!

РАЙНА

(силно зичервена) Какво е взела?

ПЕТКОВ

Твоята снимка с посвещение: „От Райна за нейния шоколадов войник - за спомен“. Сега ми е ясно, че има нещо тайно за цялата тази работа и аз ще разбера какво е то. *(Провиква се.)* Никола!

НИКОЛА

(Отива при него.) Господине!

ПЕТКОВ

Ти пипал ли си тази сутрин някакви сладкиши на госпожица Райна?

НИКОЛА

Нали чухте госпожица Райна, че съм, господарю.

ПЕТКОВ

Абе, идиот, това го знам. Истина ли е?

НИКОЛА

Сигурен съм, че госпожица Райна не е способна да каже нещо, което не е истина, господарю.

ПЕТКОВ

Така ли? Аз пък не съм. (*Обръща се към другите.*) Не си мислете, че не виждам всичко. (*Отива до Сергиус и го потупва по рамото.*) Сергиус, ти си шоколадовият войник, нали?

СЕРГИУС

(*учудено*) Аз! Шоколадов войник! Със сигурност не съм.

ПЕТКОВ

Не си! (*Поглежда към останалите. Всички изглеждат много сериозни и затиснени.*) Искаш да ми кажеш, че Райна изпраща такива неща на групи мъже?

СЕРГИУС

(*загадъчно*) Светът не е онова безобидно място, за което го мислехме, Петков.

БЛЪНТЧЛИ

(*Надига се.*) Всичко е наред, майоре. Аз съм шоколадовият войник. (*Петков и Сергиус са еднакво учудени.*) Милостивата млада госпожица ми спаси живота, като ми даде шоколадови бонбони, когато аз умирах от глад; никога няма да забравя вкуса им! Покойният ми приятел Щолц ви разказа историята в Питрот. Аз бях безлецът.

ПЕТКОВ

Ти! (*ахва*) Сергиус, помниш ли как тези двечките реагираха тази сутрин, като им споменахме историята. (*Сергиус се усмихва цинично. Петков се обръща към Райна.*) Едно добро младо момиче си ти, нали?

РАЙНА

(*остро*) Майор Саранов си е променил решението да се ожени за мен. А когато написах посвещението на снимката, не знаех, че капитан Блънтчли е женен.

БЛЪНТЧЛИ

(*Учуден, възразява силно.*) Не съм женен.

РАЙНА

(*с дълбок упрек*) Вие казахте, че сте.

БЛЪНТЧЛИ

Не съм! Със сигурност не съм! Никога през живота си не съм бил женен.

ПЕТКОВ

(*загубила търпение*) Райна, би ли била така лобезна да ме информираш, ако това не ти идва в повече, за кого от тези двама мъже си сгодена?

РАЙНА

Нито за единия, нито за другия. Тази млада госпожица (*Посочва към Лука, която гордо гледа към всички.*) е настоящият обект на любовта на Сергиус.

ПЕТКОВ

Лука! Ти полудял ли си, Сергиус? Та тя е сгодена за Никола.

НИКОЛА

Моля да ме извините, господарю. Станала е грешка. Лука не е сгодена за мен.

ПЕТКОВ

Не е сгодена за теб ли, мошенико! Та нали ти дадох двадесет и пет лева в деня на годожа ти. А тя получи позлатена грибна от госпожица Райна.

НИКОЛА

(Хладнокръвно мъже.) Направихме го да изглежда така, господарю. Но това беше, за да опазим Лука. Нейният вътрешен мир е извисен по-високо от мястото и в обществото, а аз съм само един доверен слуга. Възнамерявам, както знаете, господарю, да си отворя магазин след време в София и се надявам в бъдеще тя да ми стане клиент и препоръчител, ако се ожени нависоко. *(Той излиза от стаята с впечатляваща дискретност, като оставя всички с вперени погледи в него.)*

ПЕТКОВ

(Прекъсва тълчанието.) Амц, аз съм – хм!

СЕРГИУС

Това или е най-впечатляващият героизъм, или най-ниската подлост. Кое от двете е, Блънтчли?

БЛЪНТЧЛИ

На кого му пука дали е героизъм или подлост. Никола е най-способният мъж, когото съм срещал в България. Ще го направя управител на хотел, ако знае да говори френски или английски.

ЛУКА

(Изведнъж се обръща към Сергиус.) Обигена съм от всички тук. Ти им даде пример. Дължиш ми извинение.

Сергиус ритуално веднага кръстосва ръцете си.

БЛЪНТЧЛИ

(Преди той да каже нещо.) Няма смисъл. Той никога не се извинява.

ЛУКА

Не на вас, който сте му равен и враг. На мен, неговата клета слугиня, не може да откаже да се извини.

СЕРГИУС

(одобрително) Права си. *(Коленичи най-тържествено.)* Прости ми.

ЛУКА

Прощавам ти. *(Тя срамежливо му подава ръката си, която той целува.)* Това докосване ме прави твоята годеница и бъдеща жена.

СЕРГИУС

(Скача на крака.) Ах! Бях забравил за това.

ЛУКА

(студено) Можеш да си оттеглиш гумата, ако искаш.

СЕРГИУС

Да се оттегля! Никога. Ти ми принадлежиш. *(Слага ръката си около кръста ѝ.)*

Катерина влиза и намира Лука в ръцете на Сергиус, докато всички останали ги гледат с удивление.

КАТЕРИНА

Какво означава това?

Сергиус пуска Лука.

ПЕТКОВ

Ами, скъпа моя, изглежда, че Сергиус ще се жени за Лука вместо за Райна. *(Тя е готова да му се развика, но той я спира соннато.)* Не обвинявай мен: аз нямам нищо общо с това. *(Оттегля се до пейката.)*

КАТЕРИНА

Ще се жениш за Лука?! Сергиус, ти си обвързан с думата, която си ни дал!

СЕРГИУС

(Кръстосва ръце.) Нищо не ме обвързва.

БЛЪНТЧАИ

(Явно доволен от проявата на здрав разум.) Саранов, дайте си ръката. Моите поздравления. Паметичният ви език все пак има и практичната си страна. *(към Лука)* Мила млада госпожице, най-добри пожелания от един истински републиканец. *(Той ѝ целува ръката и се връща на тастото си, а Райна гледа с отбращение.)*

КАТЕРИНА

Лука, какви си ги разправяла?

ЛУКА

Нищо лошо не съм казала за Райна.

КАТЕРИНА

(нагменно) Райна!

Райна, също толкова възмутена, се изсипва на това своеволие.

ЛУКА

Имам право да ѝ викам Райна; тя ми вика Лука. Казах на майор Саранов, че тя никога няма да се ожени за него, ако господинът от Швейцария се върне.

БЛЪНТЧАИ

(Надига се, много учуден.) Ехоо!

ЛУКА

(Обръща се към Райна.) Помислих си, че той ти харесва повече, отколкото Сергиус. Ти знаеш най-добре дали съм била права.

БЛЪНТЧАИ

Какви недомислици! Бъдете сигурен, майоре, милата госпожица само ми спаси живота, нищо друго. Не ѝ пука за мен и за пет пари. И за какво, за бога, да ѝ пука за мен – вижте младата госпожица, а после вижте мен. Тя, богата, красива, с въображение, изпълнено с принцове от приказките, аристократични нрави, кавалерийски шурмове и бог знае какво друго! А аз, обикновен швейцарски войник, който едва помни какво е свестен живот след петнадесет години по бараки и битки – скитник, който е похабил всичките си шансове в живота заради нелечимо романтичния си нрав, мъж...

СЕРГИУС

(Скача, сякаш убоден с игла, и прекъсва Блънтччи с неварващо изумление.) Извинете ме, Блънтччи, какво казахте, че е похабило всичките ви шансове в живота?

БЛЪНТЧЛИ

(Без да губи време.) Нелечимо романтичният ми нрав. Като момче избягах от къщи два пъти. Влязох в армията вместо в бизнеса на баща ми. Покатерих се до балкона на тази къща, докато човек с акъл в главата би се скрил в мазето. Върнах се тайно тук, за да видя отново младата госпожица, докато всеки мъж на моята възраст просто би изпратил обратно куртката...

ПЕТКОВ

Моята куртка!

БЛЪНТЧЛИ

Да, имам предвид същата куртка – би я изпратил обратно и би се прибрал тихо въкъщи. Кой би предположил, че младо момиче би се влюбило в такъв като мен? Вижте ни годините! Аз съм на тридесет и четири, а младата госпожица не изглежда на повече от седемнадесет. *(Тази преценка предизвиква значителна реакция и всички останали се споглеждат един друг. Той продължава невинно.)* Цялата тази авантюра, която за мен беше на живот и смърт, за нея беше детска игра – шоколадови бонбони и криеница. Ето и доказателството. *(Взема снимката от масата.)* Сега, питам ви аз, дали една жена, която е взела сериозно тази случайност, би написала следното: „От Райна, за нейния шоколадов войник – за спомен“. *(Той показва снимката триумфално, сякаш тя ще реши саучая, без да остави място за възражения.)*

ПЕТКОВ

Това търсех аз. Как, по дяволите, е отишла на масата? *(Отива от печката да види снимката и сяда на отоманката.)*

БЛЪНТЧЛИ

(към Райна равнодушно) Всичко, което казах, надявам се, е истина, милостива млада госпожице.

РАЙНА

(Отива до масата и застава лице в лице с него.) Напълно съм съгласна с това, което казахте за вас. Вие сте един видиотен романтик. *(Блънтчли е неописуемо изненадан.)* Следващия път, надявам се, ще различите седемнадесетгодишна ученичка от двадесет и три годиша жена.

БЛЪНТЧЛИ

(изумен) Двадесет и три?

Райна издърпва рязко снимката от ръцете му; нахъсва я; хвърля парчетата в лицето му и се оттегля на старото си място.

СЕРГИУС

(обезсърчен, но доволен от объркването на съперника си) Блънтчли, и последната част от вярата ми умря. И вашата проникателност е една измама, както всичко останало.

БЛЪНТЧЛИ

(объркан) Двадесет и три! Двадесет и три!! *(Замисля се.)* Хм! *(Бързо се решава и отива при дотакнина.)* В този случай, майор Петков, желая официално да поискам ръката на вашата гъщеря вместо майор Саранов.

РАЙНА

Как смееш!

БЛЪНТЧАЛИ

Щом като си била на двадесет и три тогава, когато ми каза всички тези неща, ще ги приема сериозно.

КАТЕРИНА

(високомерно любезно) Съмнява ме, господине, че не ви е напълно ясна позицията на нашата гъщеря или тази на майор Саранов, чието място предлагате да заемете. Петкови и Саранови се знаят като най-богатите и най-важни семейства в нашата страна. Фамилиите ни са почти исторически: на поне двадесет години са.

ПЕТКОВ

Ох, това както и да е, Катерина. *(към Блънтчли)* Ако беше само до позиция, Блънтчли, щяхме да сме напълно щастливи; но по дяволите, нали знаете, че Райна е свикнала на доста комфортно домакинство. Сергиус има двадесет коня.

БЛЪНТЧАЛИ

На кого му трябвават двадесет коня? Няма да правим цирк, я?

КАТЕРИНА

(хапаво) Дъщеря ми, господине, е свикнала на първокласна конюшня.

РАЙНА

Млъкни, майко! Ставам смешна.

БЛЪНТЧАЛИ

Добре, щом става дума за имуществото, ето на! *(Отива до масата, grabва листовете от синята папка и се обръща към Сергиус.)* Колко коня казваш?

СЕРГИУС

Двадесет, благородни швецер.

БЛЪНТЧАЛИ

Аз имам двеста коня. *(Всички са стаяни.)* Колко файтона?

СЕРГИУС

Три.

БЛЪНТЧАЛИ

Аз имам седемдесет. Двадесет и четири, от които могат да вместят дванадесет души плюс двама на ложата, без да броим водача и помощника. Колко покривки имаш?

СЕРГИУС

Откъде да знам, по дяволите.

БЛЪНТЧАЛИ

Имаш ли четири хиляди?

СЕРГИУС

Не.

БЛЪНТЧАЛИ

Аз имам. Имам и девет хиляди и шестстотин чифта чаршафи и одеяла, с две хиляди и четиристотин пухени юргана. Имам и десет хиляди ножа и вилицы и същото количество лъжици за десерт. Имам триста слуги. Имам шест именения, както и две конюшни за даване под наем, градина за чай и частен дом. Имам четири медала за добра служба. Имам офицерски ранг и аристократично потекло. Говоря три родни езика. Покаже-

ме ми един човек в България, който може да предложи толкова, колкото аз!

ПЕТКОВ

(с детинско възхищение) Ти да не си императорът на Швейцария?

БЛЪНТЧАЛИ

Моят ранг е най-високият в Швейцария: свободен гражданин.

КАТЕРИНА

Тогава, капитан Блътчли, след като сте изборът на нашата дъщеря...

РАЙНА

(спротивително) Не е.

КАТЕРИНА

(пренебревайки Райна) Аз няма да застана на пътя на нейното щастие. *(Петков опитва да каже нещо.)* Това е и мнението на майор Петков.

ПЕТКОВ

Ах, ще съм напълно радостен. Двеста коня! Брей!

СЕРГИУС

Какво ще каже госпожицата?

РАЙНА

(престорено нацупена) Госпожицата казва, че може да си задържи покривките и омнибусите. Не съм за продажба на този, който плати най-много. *(Обръща гръб на Блътчли.)*

БЛЪНТЧАЛИ

Няма да приема този отговор. Харесах ви като беглец, просяк и прегладнял мъж. Вие ме приехте. Дадохте ми ръката си да я целуна, леглото си да спя в него и покрива си да се скрия.

РАЙНА

Не ги дадох на императора на Швейцария.

БЛЪНТЧАЛИ

Точно това казвам. *(Хваща я за рамената и я обръща с лице към себе си.)* Кажете ни сега, на кого ги дадохте?

РАЙНА

(Предава се със срамска ивица усмивка.) На моя шоколадов войник.

БЛЪНТЧАЛИ

(с потчишка усмивка на насада) Това стига. Благодаря ви. *(Поглежда към часовника си и изведнъж става делови.)* Времето изтече, майоре. Така добре сте се справили с кавалерията, че със сигурност ще ви поискат да организирате оттеглянето и на пехотата на дивизията на Тимок. Изпратете ги през Лом Паланка. Саранов, не се жени, докато не се завърна! Ще съм тук точно в пет вечерта след две седмици. Мили дами *(чуква петите на ботушите си за сбогуване)*, лека вечер. *(Отправя към тях военен поклон и тръгва.)*

СЕРГИУС

Какъв мъж! Не е истина!